

Globalisering

---

1 Sammanfattning

Detta betänkande syftar till att ge ett bidrag till diskussionen om hur en svensk politik om globaliseringen bör utformas.

Termen *globalisering* har börjat användas i sammanhang som inte minst avser förändringar på världsekonomins område och kopplingar mellan detta och frågor rörande demokrati och de mänskliga rättigheterna. Ett friare utbyte av information, idéer och kunskap har på avgörande sätt påverkat den globala synen på kultur, ekonomi och politik. Bakomliggande faktorer är bl.a. de senaste årens teknologiska framsteg, exempelvis inom kommunikationsområdet, samt minskade transportkostnader, friare valuta- och handelsrörelser och det öppnare världspolitiska klimatet som kommit att råda efter det kalla krigets slut.

Den nya globaliseringsfasen kännetecknas bl.a. av ett öppnare världspolitiskt klimat som har skapat nya möjligheter för såväl individer och företag som idéer och information att fritt röra sig över gränserna. Det friare flödet av varor, tjänster och kapital bidrar till att skapa förutsättningar för tillväxt och välbefinnande. Likaledes bidrar strömmarna av människor och nyheter över gränserna till att skapa förståelse för och uppslutning bakom globala normer och värderingar, exempelvis i fråga om respekten för miljön, demokratin och för mänskliga rättigheter.

Globaliseringen har samtidigt framkallat en oro på många håll över att de snabba samhällsförändringarna kan medföra hot mot miljön, mot nationella kulturer, sysselsättning och t.ex. arbetsvillkor. Integreringen av marknader och ekonomier befaras även framkalla orättvisor mellan u- och i-länder samt ökade klyftor mellan fattiga och rika. Utskottet anser det mycket viktigt att uppmärksamma riskerna för globaliseringens eventuella snedvridande effekter. Att vissa länder har lyckats sämre än andra med att angripa de centrala fattigdomsproblemen kan emellertid snarare förklaras med brister av inrikespolitisk art än som en följd av globaliseringen.

I syfte att kunna dra nytta av globaliseringen och för att reducera fattigdomen, krävs en utvecklingsfrämjande inhemsk politik som bl.a. ger befolkningen tillgång till hälso- och sjukvård samt utbildning.

Demokrati och mänskliga rättigheter, liksom bl.a. en framsynt utbildnings-, skatte- och socialpolitik samt en rättvis fördelningsspolitik, är viktiga förutsättningar för att skapa goda förhållanden i utvecklingsländerna.

Sammanfattningsvis understryker utskottet att globaliseringen inte i sig innebär ett hot, utan snarare erbjuder möjligheter för länder som är beredda att bedriva en utvecklings- och tillväxtfrämjande politik, för att bl.a. bekämpa fattigdomen. Världssamfundet har därvid en viktig uppgift att stödja denna utveckling bl.a. genom att bidra till ett effektivt globalt styrsystem av samverkande internationella organisationer.

Globaliseringen innebär att människors syn på världen förändras. Människor får bättre förutsättningar att påverka samhällsbesluten genom att informationen, inte minst genom den nya teknologin, blir mer lättillgänglig och att det finns större möjligheter att mötas och organisera sig i nya former. Man kan tala om en globalisering underifrån. Enskilda grupper och organisationer formerar sig i globala nätverk för att svara mot den nya utvecklingen. Samtidigt ställer integrationen i omvärlden än större krav på den nationella samhällsomvandlingen. Det väcker frågan om nationalstatens framtid som bärande politisk och administrativ enhet.

Den ökade globaliseringen och samhällets internationalisering har medfört att en betydande förändring av parlamentens ställning ägt rum.

Utskottet menar att regeringen vid utformandet av en svensk globaliseringsstrategi, men även annorledes, bör verka för att folkets valda representanter får vederbörliga påverkansmöjligheter såväl i förberedelsefasen inför betydelsefulla internationella konferenser (exempelvis inom kommittéer som förbereder sådana konferenser) som när dessa konferenser genomförs. Motsvarande synsätt bör vara rådande som när det i andra sammanhang är aktuellt att låta utomstående ingå i regeringsdelegationer. Härvid bör beaktas vikten av att politiska åsiktsskillnader avspeglas, men också att den tyngd väljarna givit åt olika uppfattningar får genomslag.

För att globaliseringen skall kunna utvecklas i human riktning behöver statliga och överstatliga initiativ kompletteras med aktiva insatser från frivilligorganisationer, företag och enskilda.

Globaliseringen innebär inte i sig en lösning på de utmaningar som världssamfundet står inför. Avgörande är i stället vilka politiska åtgärder som enskilda länder vidtar för att främja en utveckling som leder till ekonomisk tillväxt och en rättvis fördelning av resurser och välfärd i och mellan länder. En viktig uppgift för de rikare länderna – inklusive Sverige – är att på olika sätt stödja en sådan utveckling. Ökade möjligheter för de fattigaste länderna att få skuldlättnader är i detta sammanhang centralt.

Med globaliseringen har finansmarknaderna i olika delar av världen snabbt genomgått omfattande förändringar. Genom avregleringar har kontrollen över

kapital- och valutarörelser reducerats starkt samtidigt som omsättningen och antalet transaktioner på finansmarknaderna har vuxit kraftigt.

Handel är ett av de viktigaste medlen för att åstadkomma ekonomisk tillväxt och generera de resurser som är nödvändiga för att kunna bekämpa fattigdomen.

Utskottet konstaterar att frihandel gynnar ett lands utveckling och att ensidiga handelsliberaliseringar befrämjar tillväxt och välfärd på lång sikt. Det råder även bred enighet om att fri handel över nationsgränserna generellt leder till högre sysselsättning och ökat välstånd.

Resultatet av ministermötet i Doha kan anses utgöra ett politiskt genombrott för miljöfrågorna, som nu för första gången tas upp i handelsförhandlingar i WTO.

I detta betänkande behandlar utskottet också ett antal motionsyrkanden från de allmänna motionstiderna 1999/2000, 2000/01 och 2001/02. Samtliga yrkanden besvaras eller avstyrks. Till betänkandet är fogat 9 reservationer. De partier som reserverat sig på enskilda avsnitt av betänkandet är moderaterna, vänsterpartiet, kristdemokraterna, centerpartiet, folkpartiet och miljöpartiet.

2 Innehållsförteckning

1 Sammanfattning.....	1
2 Innehållsförteckning.....	4
3 Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	6
4 Redogörelse för ärendet.....	8
5 Utskottets överväganden	9
5.1 Globalisering – några utgångspunkter	9
5.1.1 Perspektiv på globaliseringen	9
5.1.2 Globaliseringens utmaningar	11
5.1.3 Mänskliga rättigheter och demokrati som global värdegrund.....	13
5.1.4 Demokratin och parlamentens roll i en globaliserad värld	14
5.1.5 Rättsordningar och globaliseringen	17
5.1.6 Det civila samhällets och näringslivets roll	18
5.2 Globala styrformer, inklusive FN:s roll	18
5.3. Globalisering och fattigdomsbekämpning	20
5.3.1 Resurser för utveckling.....	21
5.3.2 Skuldfrågor	23
5.4. Globalisering och frihandel	25
5.4.1 WTO och utvecklingsrundan	25
5.4.2 Tekniskt bistånd och kapacitetsbyggande.....	27
5.4.3 IT-teknik och e-handel.....	29
5.4.4 Livsmedelssäkerhet och jordbrukshandel	30
5.4.5 Handel och miljö	30
5.5. Globalisering och en ekologiskt hållbar utveckling.....	31
5.5.1 Internationell miljöförvaltning.....	33
5.6 Behandling av motioner.....	36
6 Reservationer.....	39
1. Demokratisering genom decentralisering och självtillit (punkt 1)	39
2. Skuldfrågor (punkt 2)	39
3. Etablerandet av ett forskningsinstitut om den fria handelns betydelse (punkt 3)	40
4. Skuldfrågor och Frågor i övrigt rörande globalisering (punkterna 2 och 4, motiveringen).....	41
5. Frågor i övrigt rörande globalisering (punkt 4, motiveringen)	43
6. Skuldfrågor och Frågor i övrigt rörande globalisering (punkterna 2 och 4, motiveringen).....	45
7. Skuldfrågor och Frågor i övrigt rörande globalisering (punkterna 2 och 4, motiveringen).....	48
8. Skuldfrågor och Frågor i övrigt rörande globalisering (punkterna 2 och 4, motiveringen).....	50
9. Frågor i övrigt rörande globalisering (punkt 4, motiveringen)	52

7 Förteckning över behandlade förslag	54
7.1 Motioner från allmänna motionstiden 1999/2000	54
7.2 Motioner från allmänna motionstiden 2000/01	55
7.3 Motioner från allmänna motionstiden 2001/02	55

3 Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Demokratisering genom decentralisering och självtillit

Riksdagen avslår motion 2001/02:N375 yrkande 6.

Reservation 1 (mp)

2. Skuldfrågor

Riksdagen avslår motion 2001/02:U323 yrkande 14.

Reservation 2 (v, mp)

Reservation 4 (m) - delvis - motiv.

Reservation 6 (kd) - delvis - motiv.

Reservation 7 (c) - delvis - motiv.

Reservation 8 (fp) - delvis - motiv.

3. Etablerandet av ett forskningsinstitut om den fria handelns betydelse

Riksdagen avslår motion 2000/01:U204.

Reservation 3 (m)

4. Frågor i övrigt rörande globalisering

Riksdagen avslår motion 2001/02:U323 yrkande 1 samt förklarar motionerna 1999/2000:U217 yrkande 6, 1999/2000:U218 yrkandena 1 och 2, 1999/2000:U220 yrkandena 2, 5 och 9, 1999/2000:U643 yrkande 12, 1999/2000:N382 yrkandena 7 och 8, 2000/01:U206 yrkande 38, 2000/01:U213 yrkandena 18 och 22, 2000/01:U216 yrkandena 6 och 10, 2000/01:U217 yrkandena 1 och 10 samt 2001/02:U216 yrkandena 1, 7 och 8, 2001/02:U221 yrkandena 1 och 2, 2001/02:U229 yrkandena 1, 2, 7, 8 och 31, 2001/02:U231 yrkandena 12 och 18, 2001/02:U234 yrkandena 1–3, 6 och 8, 2001/02:U300 yrkande 23, 2001/02:U304 yrkandena 1, 2, 5, 9 och 12, 2001/02:U311 yrkandena 7, 15 och 16, 2001/02:U323 yrkandena 2–6, 9–13, 15 och 17–19, 2001/02:U328 yrkandena 1, 2, 23, 29 och 34, 2001/02:U347 yrkande 8, 2001/02:MJ337 yrkandena 16 och 18, 2001/02:MJ527 yrkande 4, 2001/02:N375 yrkandena 3–5 besvarade med vad utskottet anför.

Reservation 4 (m) - delvis - motiv.

Reservation 5 (v) - motiv.

Reservation 6 (kd) - delvis - motiv.

Reservation 7 (c) - delvis - motiv.

Reservation 8 (fp) - delvis - motiv.

Reservation 9 (mp) - motiv.

Stockholm den 9 april 2002

På utrikesutskottets vägnar

Urban Ahlin

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Urban Ahlin (s), Bertil Persson (m), Berndt Ekholm (s), Holger Gustafsson (kd), Göran Lennmarker (m), Carina Hägg (s), Agneta Brendt (s), Murad Artin (v), Jan Erik Ågren (kd), Sten Tolgfors (m), Marianne Samuelsson (mp), Marianne Andersson (c), Birgitta Ahlqvist (s), Karin Enström (m), Sven Hulterström (s), Eva Zetterberg (v) och Elver Jonsson (fp).

4 Redogörelse för ärendet

Motionstiderna 1999/2000, 2000/01 och 2001/02, syftar till att ge ett bidrag till diskussionen om hur en svensk politik om globalisering bör utformas. Behovet av en sådan strategi har framhållits av riksdagen i form av ett tillkännagivande till regeringen den 18 maj 2001. I samband med arbetet med betänkandet har statsrådet Leif Pagrotsky den 9 april 2002 givit utskottet en föredragning om arbetet inom Regeringskansliet med en globaliseringsstrategi. Utskottet har också tagit del av den rapport med titeln *En rättvisare globalisering* som år 2001 presenterades av en arbetsgrupp inom Regeringskansliet under ledning av statsrådet Pagrotsky.

Utskottet har även tagit del av innehållet i den parlamentariska kommitténs betänkande om Sveriges politik för global utveckling som presenterades i mars 2002 (SOU 2001:96).

Utskottet vill framhålla att innehållet i dess betänkande i huvudsak styrts av de ämnen som avhandlas i motionerna. Det gäller exempelvis frågor om bl.a. globaliseringens inverkan på demokratin, de mänskliga fri- och rättigheterna, utvecklings- och fattigdomsfrågorna, utrikeshandeln respektive miljön. Ett särskilt resonemang förs också om parlamentets roll i en globaliserad värld.

Globaliseringsbegreppet förknippas med ett mycket stort antal områden. Utskottet har inte ansett sig ha möjlighet att behandla alla dessa frågor inom ramen för sitt betänkande. Exempelvis har betänkandet därför inte haft ambitionen att föra en fördjupad diskussion om globaliseringens effekter på kultur, migration, finansmarknader, forskning eller transnationella företags agerande.

5 Utskottets överväganden

5.1 Globalisering – några utgångspunkter

5.1.1 Perspektiv på globaliseringen

Termen *globalisering* har börjat användas i sammanhang som inte minst avser förändringar på världsekonomin område och kopplingar mellan detta och frågor rörande demokrati och de mänskliga rättigheterna. Globaliseringsbegreppet används också i andra sammanhang som när det gäller tendenser till nya världsomspännande, politiska och sociala värderingar samt nya kulturella trender. Ett friare utbyte av information, idéer och kunskap har – anses det – på avgörande sätt påverkat den globala synen på kultur, ekonomi och politik. Bakomliggande faktorer är bl.a. de senaste årens teknologiska framsteg, exempelvis inom kommunikationsområdet, samt minskade transportkostnader, friare valuta- och handelsrörelser och det öppnare världspolitiska klimatet som kommit att råda efter det kalla krigets slut.

Jordens stater och folk håller på att knytas starkare samman i ett ökat ömsesidigt beroende. Dyliga tendenser har emellertid förekommit tidigare under historiens lopp. Det kan därför vara naturligt att fråga sig om ”globalisering” bara är en ny etikett på en gammal företeelse, eller om vi står inför något som är artskilt från den tidigare utvecklingen. Svaret på denna fråga är inte självklart.

Man skulle kunna hävda att det är fråga om en process som, med viss ryckighet, pågått så länge samhällsbildningar och stater förekommit. Under 1970- och 1980-talen talade man, åtminstone i Sverige, mycket om omvärldsberoende och om den ökade internationaliseringen¹.

Ekonomi betraktas ofta som en av de starkaste integrationsskapande krafterna, och ekonomiska faktorer framhålls ofta i globaliseringsdiskussionen. Inom nationalekonomin anser man sig ha identifierat flera typer av konjunkturcykler varav Kondratieffcykeln², vilken har en varaktighet om ca 40–60 år, är den mest intressanta i detta sammanhang. Enligt den österrikisk-amerikanske ekonomen Joseph Schumpeter (1883–1950) kan de långsiktiga konjunkturcyklerna – ibland kallade ”långa vågor”, ”sekulära vågor” eller ”K-vågor” – förklaras av tekniska innovationer, och deras uppkomst orsakas av och sammanfaller med betydelsefulla tekniska genombrott. Eftersom det rör sig om för samhället grundläggande innovationer skulle de långa vågorna avspegla såväl den ekonomiska som den politiska och sociala utvecklingen.

¹ Möjligen kan det vara så att Sverige med sitt stora utlandsberoende särskilt tidigt kände av dessa strömningar. Av intresse att notera i sammanhanget är att Sverige i en nyligen publicerad artikel (Foreign Policy January/February 2002) rankas som den femte mest globaliserade nationen i världen.

² Efter den ryske ekonomen Nikolaj Kondratieff (f. 1892 och troligen mördad på 1930-talet [1938?]). Även andra ekonomer har gjort liknande observationer. Kondratieff är dock den i sammanhanget mest kände.

Vågens inledande decennier sammanfaller, påstås det, ofta med instabila ekonomiska system och omfattande politiska förändringar (ofta genom våldsanvändning).

Tabell 1: Möjlig tolkning av de långa vågorna (Kondratieffcyklerna) under industrialismens epok³, fram till ca 1980

Period	Varaktighet	Innovation	Omvälningar (inledande decennier)
1787–1842	55 år	ångteknologin	franska revolutionen, Napoleonkrigen
1843–1897	54 år	elkraften	revolutionen 1848, Krimkriget, Tysklands och Italiens enande
1898–1940	42 år	bilen	spansk-amerikanska kriget, rysk-japanska kriget, boerkriget, första världskriget
1941–ca. 1980	ca 40 år	elektroniken	andra världskriget, kalla kriget, Korea-kriget

Det sena 1980-talet och decenniet därefter präglades av en rad ekonomiska kriser samtidigt som stora politiska omvälvningar ägde rum (exempelvis kalla krigets slut och systemskiftet i Kina). I det här skisserade perspektivet skulle man kanske kunna påstå att vi befinner oss i inledningen av en ny lång våg⁴, och att det är denna utveckling som åsatts etiketten ”globalisering”. Sett på det viset är globaliseringen inte något som är artskilt från den tidigare utvecklingen.

Utifrån tabell 1 kan man göra observationen att de två inledande långa vågorna främst avsåg det nordatlantiska området. Först den tredje vågen berörde i någon mera betydande utsträckning längre bort belägna områden, och det är kanske inte förrän under den nuvarande vågen (den femte) som man kan tala om vågen som en i verklig mening världsomspännande företeelse. Vi har nu, i denna speciella ekonomiska mening, inträtt i en global epok.

Flertalet av de element som sägs känneteckna globaliseringsprocessen innebär, enligt utskottets uppfattning, inte något specifikt nytt jämfört med tidigare perioder i den moderna historien, utan utgör endast en successiv fortsättning på den utveckling mot ökad internationalisering som pågått med växlande intensitet och tagit sig olika uttryck under en längre tid.

Inom ramen för de halvsekullånga vågorna kan det emellertid tänkas inträffa förändringar som kan sägas vara artskilda från vad som tidigare gällt. En sådan förändring skulle kunna hänga samman med kontrollen över territoriet. Traditionellt har geografisk utsträckning spelat en grundläggande roll oavsett om man skulle karakterisera en ekonomi (”USA-marknaden”), ett politiskt system (”staten Sovjetunionen”) eller religiösa förhållanden (”den muslimska världen”). Om man i dag skulle påstå att delar av Rosengård ingår i den muslimska världen så tänker man emellertid knappast i territoriella

³ Observationer av långa (konjunktur)vågor har gjorts även före industrialismen. Dessa har dock annan karaktär.

⁴ Debatten om de långa vågornas längd under efterkrigstiden är omfattande, och flera olika periodindelningar har föreslagits. Syftet med det här förda resonemanget är inte att ta ställning i sakfrågan utan snarast att illustrera ett möjligt sätt att betrakta utvecklingen.

termer. Kanske är det så att vi kom in i den globala eran den dagen då ett samhälleligt system (vanligen en stat) inte längre kunde avgränsa sig från omvärlden i den utsträckning det så önskade. Kanske är det därför, vilket utskottet påpekade redan i yttrande 1995/96:UU6y, som en rad diktaturregimer föll ungefär samtidigt som telefax, satellit-TV och Internet började bryta igenom?

Många andra perspektiv är tänkbara. Ett av dessa är att vissa problem och företeelser först nu börjat *karakteriseras* som globala. Kanske gäller detta främst miljöproblemen, och särskilt då klimatfrågorna. Det rör sig i dessa fall om problem som funnits tidigare, men som det sena 1900-talet börjat uppfatta som globala. Man skulle möjligen kunna hävda att vi trätt in i globaliseringens epok till följd av att våra perceptioner globaliserats; en *mental globalisering* således. En sådan utveckling kan tänkas växelverka med framväxten av globala, kulturella referensramar manifesterade av företeelser som CNN och MTV. De friare och allt snabbare informationsflödena har gjort det allt svårare för ett land att isolera sig. Kraven på demokrati och mänskliga rättigheter vinner allt större terräng med följd att utvecklingen på dessa områden håller på att knyta samman världen i en global värdegemenskap.

Även om ingen av de ovan nämnda faktorerna enskilt behöver innebära något direkt nytt jämfört med föregående epoker så kan de kanske sammantaga ("multiplikatoreffekten" av dem) ändå göra det motiverat att tala om en ny era, ett globaliseringens tidevarv.

5.1.2 Globaliseringens utmaningar

Den nya globaliseringsfasen kännetecknas bl.a. av ett öppnare världspolitiskt klimat som har skapat nya möjligheter för såväl individer och företag som idéer och information att fritt röra sig över gränserna. Det friare flödet av varor, tjänster och kapital bidrar till att skapa förutsättningar för tillväxt och välstånd. Likaledes bidrar strömmarna av människor och nyheter över gränserna till att skapa förståelse för och uppslutning bakom globala normer och värderingar, exempelvis i fråga om respekten för miljön, demokratin och för mänskliga rättigheter.

Globaliseringen har samtidigt framkallat en oro på många håll över att de snabba samhällsförändringarna kan medföra hot mot miljön, nationella kulturer, sysselsättning och t.ex. arbetsvillkor. Integreringen av marknader och ekonomier befaras även framkalla orättvisor mellan u- och i-länder samt ökade klyftor mellan fattiga och rika. Utskottet anser det mycket viktigt att uppmärksamma riskerna för globaliseringens eventuella snedvridande effekter. Att vissa länder har lyckats sämre än andra med att angripa de centrala fattigdomsproblemen kan emellertid snarare förklaras med brister av inrikespolitisk art än som en följd av globaliseringen.

I syfte att kunna dra nytta av globaliseringen och för att reducera fattigdomen, krävs en utvecklingsfrämjande inhemsk politik med bland annat stödjande institutioner och en frisk och utbildad befolkning. Demokrati och mänskliga rättigheter, liksom bl.a. en framsynt utbildnings-, skatte- och

socialpolitik samt en rättvis fördelningspolitik, är viktiga förutsättningar för att skapa goda förhållanden i utvecklingsländerna.

Utmaningen för Sverige och EU består, enligt utskottet, i att stödja en sådan utvecklingsfrämjande nationell politik i utvecklingsländerna genom att främja ökade resursflöden – finansiella och kunskapsmässiga, offentliga och privata.

Samtidigt som fattigdom är ett av de största hindren för utvecklingen mot social rättvisa och ekonomisk utveckling kan den också utgöra grund för konflikter, flyktingströmmar, internationell brottslighet, spridning av smittsamma sjukdomar m.m. Därför ligger det också i Sveriges och de övriga rika ländernas eget intresse att värna om de länder som annars hotas av marginalisering.

I en värld av globalisering och allt starkare ömsesidiga beroenden måste allas trygghet och välfärd främjas om konflikter som har sin orsak i fattigdom och social orättvisa skall kunna undvikas.

I slutdeklarationen från toppmötet mellan EU:s stats- och regeringschefer i Laeken i december 2001 framhölls också att Europa måste ta sitt ansvar för hur globaliseringen skall hanteras. Det anfördes bl.a. att:

Europa måste ikläda sig rollen av en makt som beslutsamt tar upp striden mot varje form av våld, terror, varje slags fanatism, men som inte heller blundar för de skriande orättvisorna i världen. Kort sagt, en makt som vill ändra förhållandena i världen så att det inte bara gagnar de rika länderna utan även de fattigaste. En makt som vill ge globaliseringen en etisk inramning, dvs. placera denna i ett sammanhang av solidaritet och varaktig utveckling.

Utskottet konstaterar att de nya säkerhetspolitiska hoten måste mötas med delvis nya medel. Detta kräver i sin tur en utveckling vad gäller det internationella samfundets instrument och organisation, både globalt och regionalt. Terroristattacker mot USA den 11 september år 2001 innebar en tydlig illustration av att de säkerhetspolitiska hoten har fått en annan karaktär. De innebar även en påminnelse om att inget land kan avskärma sig från de hot som terrorismen utgör. Som framhölls i sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande 2001/02:UFöU1 *Svensk säkerhetspolitik* är det ”av utomordentlig betydelse att världssamfundet håller samman och att det har bildat en gemensam front mot terrorismen”.

Sammanfattningsvis understryker utskottet att globaliseringen inte i sig innebär ett hot, utan snarare erbjuder möjligheter, för länder som är beredda att bedriva en utvecklings- och tillväxtfrämjande politik, att bl.a. bekämpa fattigdomen. Världssamfundet har därvid en viktig uppgift att stödja denna utveckling bl.a. genom att bidra till ett effektivt globalt styrsystem av samverkande internationella organisationer.

Utskottet har tidigare, i betänkande 2001/02:UU11, uttalat att ”globaliseringen är i grunden en positiv process som om den utvecklas rätt kan hjälpa oss att förverkliga målen om en rättvisare och tryggare värld”. Utskottet vidhåller denna uppfattning.

Utskottet framhåller vidare att säkerhet och trygghet i vår framtid inte kan uppnås utan att angripa orsakerna till de globala sociala orättvisorna. Hot mot vår säkerhet kan bäst avvärjas i gemenskap och samverkan med andra länder. Internationellt samarbete blir allt viktigare för att motverka såväl direkta konfliktrisker som de hot som följer av den globala utvecklingen och de moderna samhällenas sårbarhet.

5.1.3 Mänskliga rättigheter och demokrati som global värdegrund

I en globaliserad värld ställs ökade krav på en värdegemenskap som kan utgöra grunden såväl för ett konstruktivt samspel som för åtgärder mot de hot av olika slag som det internationella samfundet står inför. Av avgörande betydelse härvidlag är de mänskliga rättigheterna, demokrati och fungerande rättsordningar.

Omsorgen om de mänskliga rättigheterna är en integrerad och central del av utrikespolitiken. Den präglar Sveriges agerande i globala och europeiska forum och utgör en viktig dimension av de direkta kontakterna med andra länder, utvecklingssamarbetet inräknat.

Globalisering har kommit att beteckna en rad ekonomiska, politiska och sociala företeelser som breder ut sig över nationsgränserna och som bidrar till integration av länder och människor. Frågan här är hur den påverkar förutsättningarna för demokrati och respekt för mänskliga rättigheter.

Ett sådant fenomen är att många frågor av lokal och nationell karaktär, så som arbetslöshet, kriminalitet eller vattenanvändning måste ses i ett övernationellt sammanhang och lösas gemensamt. Det ställer länder inför kravet att samverka med andra länder att lämna ifrån sig makt till organ på regional och internationell nivå.

Globaliseringen innebär, som utskottet påpekat ovan, att människors syn på världen förändras. Människor kommer i tätare kontakt med varandra och utbytet intensifieras. Människor får bättre förutsättningar att påverka samhällsbesluten genom att informationen, inte minst genom den nya tekniken, blir mer lättillgänglig och att det finns större möjligheter att mötas och organisera sig i nya former. Man kan tala om en globalisering underifrån. Enskilda grupper och organisationer formerar sig i globala nätverk för att svara mot den nya utvecklingen.

Demokratin är historiskt knuten till nationalstaten. Om nationsgränserna nu får mindre praktisk betydelse och nationalstatens politiska styrförmåga utmanas ställs den inför legitimitetsproblem, och medborgarnas förtroende för systemet kan komma att svikta, med risk för demokratins fortbestånd. Demokratin är en process och demokratiska framsteg måste alltid försvaras för att inte gå förlorade.

Samtidigt ställer integrationen i omvärlden än större krav på den nationella samhällsomvandlingen. Det väcker frågan om nationalstatens framtid som bärande politisk och administrativ enhet.

Ett alltmer komplext nationellt och internationellt system av olika besluts- och styrformer håller på att utvecklas. En ny form av regionalisering har vuxit

fram som ett sätt för de enskilda staterna att hantera följderna av den senaste globaliseringsfasen. Det gäller inte bara ekonomiska och handelspolitiska frågor utan hela den flora av frågor som kräver lösningar eller samarbete över gränserna. Regionalisering börjar i många fall bli en strategi för säkerhet och utveckling. De nya regionerna intar en öppen hållning mot omvärlden och den fria marknaden. Men i många delar av världen är de demokratiska institutionerna svaga. Frågor om representativitet och legitimitet aktualiseras när mellanstatligt arbete alltmer får inslag av överstatlighet. Att förlänga det demokratiska beslutsfattandet bortom nationalstaten är en utmaning för framtiden. Vi är på väg in i ett nytt skede för internationellt umgänge som ställer nya och ökade krav på de internationella organen, framför allt på FN-systemet. En allt intensivare diskussion förs om gemensamma värden och normsystem samt om en framväxande global etik. Till en del kan man se det ökande intresset för de mänskliga rättigheterna bland regeringar och organisationer som en effekt av detta.

5.1.4 Demokratien och parlamentets roll i en globaliserad värld

Parlamentets arbetsformer – och efterhand också parlamenten själva – vinner insteg i världspolitiken, och varje internationell organisation med självaktning (även rena regeringsorganisationer såsom Världsbanken och WTO) söker nu på olika sätt relatera sig till parlament och parlamentariker. Möjligen kan denna utveckling uppfattas som ett försök att skapa ökad legitimitet för den egna verksamheten, men inspiration kan också av andra skäl ha hämtats från framgångsrik växelverkan mellan ministerråd och parlamentarikerförsamling inom organisationer såsom Europarådet.

Parallellt med detta organiserar sig olika intressegrupper internationellt. Det var länge sedan en större internationell konferens ägde rum utan att det samtidigt arrangerades ett NGO-forum.

På den internationella arenan har den ökade globaliseringen och samhällets internationalisering medfört att en betydande förändring av parlamentets ställning ägt rum. Denna tar sig uttryck *dels* i att existerande parlamentariska organ fått sina roller omdefinierade och utvidgade, exempelvis genom att säkerhetspolitiska frågor kommit in i det nordiska samarbetet, *dels* i att nya strukturer tillkommit, bl.a. OSSE:s parlamentariska församling. I det sistnämnda fallet har utvecklingen berott på önskemål från berörda staters regeringar, så som de uttrycktes vid Paristoppmötet 1990. I andra fall, vilket gäller bl.a. Europaparlamentet, har existerande parlamentariska sammanslutningar som ett resultat av omvärldsförändringar fått nya roller och arbetsformer. Parlament och parlamentariker har under de senaste decennierna också fått en betydelsefull roll som övervakare av val.

I denna mening har parlamentets betydelse i världspolitiken ökat. Emellertid kan man även finna mottrender med innebörden att de nationella parlamenten och deras inbördes samarbetsorgan fått se sitt inflytande avta. Ett tecken på detta kan vara att olika intresseorganisationer i minskande utsträckning satsar på att driva sina frågor visavi de nationella parlamenten, och att de

i stället väljer att arbeta via sina egna internationella nätverk och genom dessa driva sina frågor vid exempelvis FN:s världskonferenser, vilka fått en allt större roll som normbildare.

Aspekter på den utveckling som här kortfattat beskrivits finns utvecklade i två studier som utskottet tagit fram inom ramen för sitt arbete med uppföljning och utvärdering och låtit publicera i serien Utredningar från riksdagen (1998/99:URD3 och URD4)⁵.

Ur det ovan anlagda perspektivet är det av särskilt intresse att notera att utvecklingen på olika samhällsområden i allt högre grad initieras internationellt. De deltagande staterna måste gå från ord till handling för att i slutändan nationellt genomföra vad som blivit följden av deras internationella åtaganden, oavsett om det rör sig om politiska åtaganden eller sådana som kräver inhemsk lagstiftning. Särskilt tydligt är detta i frågor som faller inom området för FN:s världskonferenser (exempelvis implementeringen av barnkonventionen), men betydelsefulla exempel från andra områden låter sig lätt finna (bl.a. inkorporeringen av den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, den s.k. Europa-konventionen, i svensk lagstiftning).

Med en viss generalisering torde man kunna säga att den internationella konferensverksamheten och det interparlamentariska samarbetet ofta ligger i en mycket tidig fas av den utrikespolitiska processen, närmast på gränsen mellan kvalificerad opinionsbildning och tidigt beslutsfattande.

1700-talet har betecknats som kabinetsdiplomatiens århundrade. Wienkongressen 1814 får anses vara kongressdiplomatiens genombrott. Under det tidiga 1900-talet slog organisationsdiplomatin och den multilaterala diplomatin, främst med Nationernas Förbund (NF) som arena, igenom, medan de senaste decennierna sett framväxten av ett nytt slags diplomati som tillfört den multilaterala organisationsdiplomatin en parlamentarisk dimension men också en nätverksdimension i vilken NGO-inslaget varit påfallande. Några av de problem som detta väcker framgår av de ovan nämnda studierna, vilka utförts på uppdrag av utrikesutskottet. Andra aspekter, med inriktning på utvecklingen inom EU, har berörts av det sammansatta konstitutions- och utrikesutskottet i dess betänkande 2000/01:KUU1, vari bl.a. sägs:

Utifrån perspektivet av önskemål om de nationella parlamentens större delaktighet i EU:s verksamhet och av att deras behov av bred insyn och påverkansmöjlighet tillgodoses finns det också anledning att i framtidsdiskussionen uppehålla sig vid parlamentens och parlamentarikernas förutsättningar i förhållande till påtryckargrupper såsom enskilda organisationer (s.k. NGO:er) och lobbyister.

Parlamentarikern har, genom att han eller hon är direkt folkvald, en särskild legitimitet och är representativ för väljarkollektivet. Detta till trots är det i normalfallet påtryckargrupperna som har störst ge-

⁵ 1998/99:URD3 Sveriges uppföljning av två FN-konferenser under 1990-talet – FN:s konferens om miljö och utveckling, UNCED, i Rio de Janeiro 1992, och FN:s kvinno-konferens i Peking 1995.

1998/99:URD4 En uppföljning av FN:s världskonferenser under 1990-talet: regering, riksdag, myndigheter och frivilligorganisationer på nya internationella arenor – vem har makten över svensk utrikespolitik i FN-frågor?

nomslag i de opinionsbildnings- och inflytandeprocesser som föregår besluten i europeiska sammanhang. Från demokratisk synpunkt är detta betänkligt. Det finns därför anledning att mera ingående diskutera möjligheterna för folkets direktvalda representanter att medverka och påverka under de processer som leder fram till de slutliga besluten. Till grund för detta synsätt ligger värderingen att folkens valda representanter skall ha en möjlighet att tidigt och i relevanta fora delta i den strategiska opinionsbildning som i slutändan får betydelse för förhållandena i respektive hemländer. Alternativet är annars att de i samband med ratifikationer eller antagande av följdlagstiftning i det egna parlamentet bara kan säga ”ja” eller ”nej” till dokument de själva inte kunnat påverka annat än marginellt men som starkt influerats av NGO:er och andra påtryckargrupper.

En aspekt av de nationella parlamentens påverkansmöjligheter genom agerande på europeisk nivå rör samverkan med respektive regering. I Sverige har under senare år en allt tydligare strävan varit att genom samverkan mellan regering och riksdag i det internationella agerandet söka åstadkomma ökat genomslag för svenska synpunkter i frågor där brett inrikespolitiskt stöd funnits för den förda politiken. Det kan diskuteras om det i EU-sammanhang skulle kunna finnas utrymme för samverkan av liknande slag.

Det synsätt som det sammansatta utskottet anlägger – och som utrikesutskottet ansluter sig till – äger giltighet även i ett vidare sammanhang än det som rör EU. Generellt är det relevant också när det gäller de nationella parlamentens roll i en globaliserad värld.

Utskottet menar därför att regeringen vid utformandet av en svensk globaliseringsstrategi, men även annorledes, bör verka för att folkets valda representanter får vederbörliga påverkansmöjligheter såväl i förberedelsefasen inför betydelsefulla internationella konferenser (exempelvis inom kommittéer som förbereder sådana konferenser) som när dessa konferenser genomförs. Motsvarande synsätt bör vara rådande när det i andra sammanhang är aktuellt att låta utomstående ingå i regeringsdelegationer. Härvid bör beaktas vikten av att politiska åsiktsskillnader avspeglas, men också att den tyngd väljarna givit åt olika uppfattningar får genomslag.

Varje generation måste vinnas för demokratin och dess uttryck måste anpassas till samhällsutvecklingen i stort. Det är därför naturligt att det i debatten också rests olika typer av krav på demokratisering på global nivå. Demokratin, som är en av mänsklighetens främsta uppfinningar, har framför allt utvecklats inom ramen för stater, och det är inte omedelbart uppenbart vad begreppet har för innebörd på överstatlig nivå. Den pågående framtidsdiskussionen inom EU illustrerar väl detta problem. I ett globaliseringsperspektiv har kraven på demokratisk kontroll varit starkast vad avser utvecklingen på de finansiella marknaderna. Utskottet återkommer något till detta senare i betänkandet.

5.1.5 Rättsordningar och globaliseringen

Den värdegemenskap som en globaliserad värld förutsätter manifesteras tydligast i en fungerande rättsordning eller snarare i flera samordnade rättsordningar – en folkrättslig och flera inomstatliga.

Kalla krigets epok kan bl.a. sägas ha karakteriserats av en kamp om folkrätten. Vi håller i dag på att få en global folkrätt. Det kanske låter självklart, men så sent som på 1970-talet skrevs i Sverige artiklar om både den västerländska, den sovjetiska och den islamiska folkrätten. Hårdast var nog kampen om de mänskliga rättigheternas roll. Visserligen fanns sedan länge FN-konventioner på MR-området, men det pågick en strid, inte minst inom ESK⁶, om vad dessa skulle innebära i praktiken. Några länder försöker också fortfarande motivera sin bristande respekt för de mänskliga rättigheterna med rådande kulturella eller värderingsmässiga förhållanden i sina länder.

Folkrätten har, sedan den började få sin moderna utveckling på 1600-talet, främst varit en rättsordning *mellan* stater, och statssoveräniteten var fram till mitten av 1900-talet ledstjärnan vid all rättsutveckling. Införandet av MR-element i folkrätten innebar emellertid att individer i allmänhet kom att omfattas av vissa rättigheter som var härledda ur folkrätten; detta oavsett om motsvarande rättsskydd fanns eller inte fanns i den interna rättsordningen. Utvecklingen kan i stort sägas innebära dels en urholkning av statssoveräniteten, dels en begynnande harmonisering – på folkrättens villkor – mellan folkrätten och de olika interna rättsordningarna. Som framgått av en rad tidigare betänkanden fäster utskottet stor vikt vid den folkrättsliga utvecklingen.

Romstadgan för den internationella brottmålsdomstolen (ICC) är den kanske största händelsen inom folkrätten sedan FN-stadgans tillkomst. Stadgan antogs den 17 juli 1998 och träder i kraft efter det att 60 ratifikationer inkommit, vilket förväntas ske under första halvåret 2002. Sverige, som varit mycket aktivt under förhandlingsprocessen, ratificerade som 36:e stat stadgan den 28 juni 2001. Domstolen, som skall ligga i Haag, kommer att kunna döma i mål om krigsförbrytelser, folkmord, brott mot mänskligheten samt i framtiden eventuellt också aggressionsbrott. ICC har mandat att under vissa betingelser självständigt inleda rättegångar, men den kommer också att kunna verka efter beslut av säkerhetsrådet och därmed göra det onödigt att skapa nya ad hoc-tribunaler. En skillnad från de två internationella brottmålsribunalerna för f.d. Jugoslavien och för Rwanda gäller dock förhållandet mellan internationell och nationell behörighet att lagföra ett brott. Medan stadgarna för de två tribunalerna ger den internationella rättsliga processen företräde framför nationella förfaranden så föreskriver Romstadgan tvärtom att nationell lagföring i princip skall ges företräde. Genom denna s.k. komplementaritetsprincip får domstolen alltså inte ingripa om en stat är villig och har förmåga att själv undersöka och lagföra brott.

Inrättandet av domstolen innebär ett viktigt steg framåt för den internationella rättskipningen. Utskottet beklagar emellertid att domstolens möjlig-

⁶ Europeiska säkerhetskonferensen.

heter att utöva ett effektivt arbete tyvärr kommer att begränsas så länge som USA väljer att inte ansluta sig till domstolen.

Utskottet noterar vidare att den fortgående globaliseringen ställer krav på den internationella rättsutvecklingen också i andra avseenden. Det i många avseenden oklara rättsläget på IT-området är allmänt omvittnat. Behovet av regelverk avseende olika typer av ekonomiska transaktioner står också klart. Framväxten av och utvecklingen inom WTO hänger nära samman med globaliseringen. Utskottet återkommer till detta senare i betänkandet. I detta sammanhang vill utskottet emellertid särskilt framhålla att det är angeläget att uppmärksamma inte bara de materiella aspekterna av den pågående normbildningen utan också i vilka former den sker. Ett grundläggande synsätt bör vara att ett demokratiskt inflytande säkerställs. Vad detta skulle kunna innebära i praktiken är dock inte självklart.

5.1.6 Det civila samhällets och näringslivets roll

För att globaliseringen skall kunna utvecklas i human riktning behöver statliga och överstatliga initiativ kompletteras med aktiva insatser från frivilligorganisationer, företag och enskilda. Syftet bör vara att verka för bl.a. mänskliga rättigheter, god arbetsmiljö, hållbar utveckling och en god etik i arbetslivet, inklusive bekämpning av korruption. Viktiga insatser vad gäller att ge röst åt de fattigas behov kan här göras av kyrkor och trossamfund, människorätts- och kvinnoorganisationer, fackföreningar, kooperativ och andra enskilda organisationer. En betydelsefull roll kan också spelas av motsvarande organisationer i de utvecklade länderna.

Särskilda insatser bör göras av de transnationella företagen. FN:s generalsekreterare har mot denna bakgrund tagit initiativet till ”The Global Compact” – en överenskommelse med de stora transnationella företagen om att samarbeta kring nio principer för mänskliga rättigheter, miljö och social utveckling. Regeringen beslöt den 28 februari 2002 att Sverige skall bidra med 4 miljoner kronor till Global Compact.

Frågor om företags sociala ansvar enligt OECD:s riktlinjer för multinationella företag har även varit föremål för en kontinuerlig dialog i Sverige mellan regeringen och arbetsmarknadens parter. I januari 2002 tog regeringen också initiativ till ett stärkt samarbete – Globalt Ansvar – Swedish Partnership for Global Responsibility – mellan den svenska regeringen och svenska multinationella företag i frågor om rimliga arbetsvillkor, spridandet av mänskliga värden och främjandet av rättigheter. Syftet med detta samarbete är att inbjuda svenska företag att bli ambassadörer för mänskliga rättigheter, drägliga ekonomiska och sociala villkor samt en god miljö.

5.2 Globala styrformer, inklusive FN:s roll

Globaliseringen medför minskat utrymme för nationella regeringar att inom sitt eget territorium utöva kontroll över ekonomiska, sociala och andra aktivi-

teter. Det är därför viktigt att de globala och regionala institutionerna stärks så att de kan främja och utveckla ett lämpligt ramverk av normer och regler. Detta ramverk bör baseras på gemensamma värderingar i fråga om demokrati, mänskliga rättigheter, rättvisa, jämställdhet och frihandel.

Väl fungerande internationella institutioner och bättre samverkan dem emellan är nödvändigt för att världssamfundet med förenade krafter skall kunna ta itu med fattigdomen och främja en utveckling gentemot social rättvisa samt för att avvärja globala hot, som bl.a. terrorism, massförstörelsevapen, internationell brottslighet, miljöförstöring och smittsamma sjukdomar, i första hand hiv/aids och tbc.

Det råder ett stort behov av bättre dialog, samordning och hänsyn mellan de olika internationella institutionerna på det ekonomiska området. Flera förslag om att stärka den globala styrningen på detta område har därför diskuterats, bl.a. inrättande av ett ekonomiskt säkerhetsråd inom FN:s ram alternativt ett globalt ekonomiskt råd på högsta politiska nivå. Sverige är berett att diskutera sådana förslag konstruktivt men är emot skapandet av nya internationella organ såvida deras mervärde inte kan identifieras.

Förbättrad global styrning kräver större transparens i de multilaterala institutionerna och i andra forum för internationellt samarbete. Viktiga framsteg har gjorts de senaste åren, och det är angeläget att fortsätta detta arbete. De fattigaste ländernas behöver kapacitet att samverka med de internationella finansiella institutionerna och med andra delar av det internationella systemet. Stor kraft bör därför enligt utskottets mening läggas på att förbättra koordinering och koherens mellan alla relevanta utvecklingsaktörer på nationell, regional och multilateral nivå.

Förenta Nationerna och dess underorgan fyller en mycket viktig roll vad gäller att lösa de stora globala överlevnadsproblemen och att bekämpa fattigdomen i enskilda länder och globalt. FN:s utvecklingsprogram (UNDP) har till uppgift att koordinera det arbete som utförs av FN:s olika organisationer i fält. Enligt vad utskottet inhämtat har Sverige i detta avseende gett stöd och aktivt argumenterat för att öka koordinering och stärka samordningsfunktioner bland FN-organisationerna genom t.ex. gemensamma landanalyser och att skapa ett ramverk för FN:s arbete i fält.

Sverige – som är en av de största bidragsgivarna till FN:s flyktingkommisarie (UNHCR) – anser att det är viktigt att UNHCR samarbetar och samordnar sina insatser med olika utvecklingsorgan så att en effektiv arbetsfördelning uppnås mellan olika aktörer samt mellan humanitärt stöd och långsiktigt utvecklingsbistånd.

Som utskottet bl.a. framhållit i sitt betänkande 2000/01:UU4 har de nordiska länderna tillhört de mest drivande i FN:s reformprocess. Inte minst i fackorganens styrelser har Sverige på ett ambitiöst sätt verkat för ökad professionalitet och förbättrade styrformer. Även om arbetet präglas av tröghet har reformprocesserna under de senaste åren börjat visa positiva och påtagliga resultat.

Även Världsbanken och IMF har förändrat sin verksamhet väsentligt under de senaste åren och anpassat den till en fördjupad förståelse kring vad som är

effektivt utvecklingssamarbete och relevanta makroekonomiska åtgärder i fattiga länder. Verksamheten behöver dock anpassas kontinuerligt till nya rön och förändrade förutsättningar. Utskottet anser det därför viktigt att Världsbanken och IMF fortsätter denna förändringsprocess. Sverige har sedan länge drivit en politik för att Världsbanken skall ta mer sociala och miljömässiga hänsyn vid utformningen av sina projekt och program. Sedan 1997 har en omfattande reformprocess genomförts i banken med syfte att effektivisera verksamheten och fokusera tydligare på fattigdomsbekämpning. Världsbanken gör i dag också ambitiösa miljökonsekvensbedömningar och har nyligen även presenterat en miljöstrategi.

5.3. Globalisering och fattigdomsbekämpning

Betydande framsteg har skett vad gäller att öka levnadsstandarden för världens befolkning. Studier av bl.a. Världsbanken⁷ talar för att utvecklingsländer som deltar i den internationella ekonomiska integrationen haft högre ekonomisk tillväxt än de länder som av olika skäl valt att isolera sig eller ha en låg exponering på världsmarknaderna.

Samtidigt som många har fått det bättre är fortfarande skillnaderna mellan och inom länderna stora. Nästan tre miljarder människor måste klara sitt uppehälle på en dagsinkomst som är mindre än två amerikanska dollar. En miljard människor, flertalet i Afrika söder om Sahara, lever i absolut fattigdom med en dagsinkomst som understiger en dollar om dagen.

Det finns ett tydligt samband mellan ekonomisk tillväxt och fattigdomsminskning. Inhemska åtgärder i enskilda länder är helt avgörande för hur framgångsrikt fattigdomen kan minskas. Utbildning samt insatser för att förbättra folkhälsovården är viktiga för ekonomisk utveckling och för att minska fattigdomen. En sund makro- och strukturekonomisk politik, liksom en fungerande privat sektor, är nödvändiga förutsättningar för en framgångsrik fattigdomsbekämpning. Samtidigt finns en växande insikt om utvecklingsprocessernas komplexitet och om att globalisering och fattigdomsbekämpning ställer nya krav på samsyn och koherens mellan olika politikområden.

Viktigt är också att uppmärksamma nya säkerhetspolitiska hot – som terrorism, internationell brottslighet och spridning av massförstörelsevapen – som delvis har sitt ursprung i fattigdom och sociala orättvisor.

Globaliseringen innebär inte i sig en lösning på de utmaningar som världssamfundet står inför. Avgörande är i stället vilka politiska åtgärder som enskilda länder vidtar för att främja en utveckling som leder till ekonomisk tillväxt och en rättvis fördelning av resurser och välfärd i och mellan länder. En viktig uppgift för de rikare länderna – inklusive Sverige – är att på olika sätt stödja en sådan utveckling.

Krig och konflikter, flyktingströmmar, terrorism, narkotikabrott, spridning av smittsamma sjukdomar som hiv/aids och miljöförstöring har ofta sin grund

⁷ The World Bank, *Globalization, Growth, and Poverty*, 2002.

i fattigdom och sociala orättvisor. Att utrota fattigdomen är därför enligt utskottets mening en moralisk skyldighet och en global utmaning för hela världssamfundet. Det finns en bred internationell uppslutning kring de utvecklingsmål som antogs av världens stats- och regeringschefer på FN:s Millenniumtoppmöte i september 2000. Ett av målen är att till 2015 halvera den andel människor som lever i absolut fattigdom (dvs. har en inkomst som är lägre än en US-dollar per dag).

Offentliga och privata investeringar är nödvändiga för att bygga upp en social och ekonomisk infrastruktur som gör det möjligt för berörda länder att motverka orsakerna till fattigdom. För att attrahera utländska direktinvesteringar krävs framför allt goda grundläggande förhållanden för en sund ekonomi. Detta innefattar bl.a. god statsförvaltning, transparens, kamp mot korruption, politisk och makroekonomisk stabilitet, tillgång till stor marknad (genom regionalt samarbete), infrastruktur, folkhälsa och utbildning.

I ett gott investeringsklimat kan såväl inhemska som utländska direktinvesteringar öka och komplettera de inhemska offentliga resurssatsningarna.

Ett stabilt och öppet internationellt ramverk för investeringar är en annan viktig komponent vad gäller att öka u-länders attraktionskraft som investeringsländer. Sverige försöker bidra till en sådan utveckling genom att förhandla om bilaterala avtal om ömsesidigt främjande och skydd för investeringar samt att aktivt verka för att förhandlingen om en FN-konvention mot korruption blir framgångsrik och stödja regionalt arbete för att bekämpa korruption.

Utbildning på alla nivåer ökar förutsättningarna för demokratisk utveckling. Kunskap är också viktig för att ett land skall kunna tillgodogöra sig tekniska innovationer och ses därför alltmer som en produktionsfaktor, väl så viktig som arbete, kapital och naturresurser. *Brain drain*, dvs. att välutbildade personer väljer att bosätta sig i utlandet, kan därför vara ett problem på kort sikt. En erfarenhet är dock att många välutbildade väljer att efter en kortare utlandssejour åter bosätta sig i sitt födelseland, varvid de hemför de kunskaper de har förvärvat under utlandsvistelsen. Som framhålls i SOU 2001:96 En rättvisare värld utan fattigdom synes viss samsyn finnas om att emigration från utvecklingsländer till höginkomstländer gynnar utvecklingsländer. Emigrationen antas generellt kunna bidra till högre lönenivåer för dem som stannar, samtidigt som remitteringar kommer hemlandet till del.

5.3.1 Resurser för utveckling

Med globaliseringen har finansmarknaderna i olika delar av världen snabbt genomgått omfattande förändringar. Genom avregleringar har kontrollen över kapital- och valutarörelser reducerats starkt samtidigt som omsättningen och antalet transaktioner på finansmarknaderna har vuxit kraftigt. Den snabba tekniska utvecklingen, t.ex. utbyggnaden av globala tele- och datakommunikationer, har bidragit till en mer omfattande och snabbare handel med valutor och andra värdepapper. Dessa förändringar har i huvudsak varit positiva för världsekonomin. Växling av valutor och finansieringen av handeln mellan

länderna har blivit enklare och billigare. Samtidigt har tillgången på investeringskapital ökat.

Ett av syftena med den internationella konferensen om finansiering för utveckling i Mexiko i mars 2002 var att diskutera hur olika finansieringskällor tillsammans kan verka för att uppnå de mål och åtaganden som uppställs i Millenniedeklarationen och andra internationellt överenskomna utvecklingsmål. Kongressen var unik genom att det var första gången som FN, Världsbanken, IMF och WTO gemensamt förberedde ett FN-initierat högnivåmöte om finansieringsfrågor.

Prioriterade frågor i diskussionen från Sveriges och EU:s sida vid konferensen gällde vikten av god samhällsstyrning inklusive bekämpning av korruption, ett sunt makroekonomiskt ramverk för mobilisering av inhemska resurser, ökade offentliga/privata partnerskap på investeringsområdet (framför allt infrastruktur) och biståndets katalytiska roll, effektivitetsfrågor i biståndet, ökat marknadstillträde för u-länder, stärkt handelsrelaterad kapacitet samt ökat deltagande av privata sektorn i genomförandet av den globala utvecklingsagendan. Resultatet från konferensen är enligt utskottets mening uppmuntrande och kan ses som ett steg framåt. Det internationella samfundet gav i Monterrey sitt fulla stöd till krav som stöddes av bl.a. Sverige. Det gäller t.ex. att varje land måste vilja fördjupa sin demokrati och respektera de mänskliga rättigheterna för att utvecklingen skall nå de fattiga, tillgodose behovet av ökad samstämmighet mellan handel, bistånd och investeringar, öka marknadstillträdet för u-länder samt öka kapaciteten för skulthantering.

Det finansiella systemets sätt att fungera innebär att det ibland påvisar svagheter i den bakomliggande reala ekonomin. I vissa avseenden har det också ansetts fungera otillfredsställande genom att det bidrar till återkommande finansiella kriser med höga sociala kostnader som följd för de berörda länderna, i synnerhet för de allra fattigaste av dessa. En diskussion om behovet av en ny ”finansiell arkitektur” har därför inletts⁸.

Införandet av en transaktionsskatt på internationell valutahandel – en Tobinskatt – är ett av de förslag som nämnts som en möjlig lösning för att öka stabiliteten i det internationella finansiella systemet och för att hantera eller finansiera åtgärder mot växande globala utmaningar, som t.ex. miljöproblemen, klimatförändringarna och tendenserna mot minskat internationellt utvecklingsbistånd.

Frågan har behandlats av utrikesutskottet i dess yttrande till finansutskottet om Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt (ytr. 2000/01:UU3y). I betänkande 2000/01:FiU25 har finansutskottet konstaterat att ett betydande hinder för Tobinskatten i nuläget är att skatten till stor del saknar stöd hos både nationella regeringar och nationella parlament. Genom ett tillkännagivande av riksdagen den 18 maj 2001 har regeringen givits i uppdrag att ”arbeta fram en globaliseringsstrategi, där både Tobinskatten och andra förslag för att öka stabiliteten i det internationella finansiella systemet och för att

⁸ Griffith-Jones, Ocampo, Expert Group on Development Issues 1994:4, Almqvist&Wiksell International, 1999.

hantera eller finansiera växande globala utmaningar värderas och prioriteras. Denna strategi och prioritering av åtgärder bör sedan utgöra grunden för Sveriges agerande i internationella församlingar som FN och EU.” Enligt vad utskottet inhämtat kommer regeringens förslag på detta område att presenteras under våren 2002. Frågan om en transaktionsskatt på internationell valutahandel (Tobinskatt) som ett bland flera alternativa finansieringssätt som komplement till traditionellt gåvobistånd har också behandlats i en rapport från Kommissionen om ”Responses to the Challenges of Globalisation” inför ECOFIN:s möte i början av mars 2002.

5.3.2 Skuldfrågor

Skuldbördan utgör ett utvecklingshinder i många av de fattigaste länderna. Sverige agerar därför aktivt för ökade skuldnedskrivningar för dessa länder. Sverige har också på flera sätt, enligt utskottets mening, föregått med gott exempel vad gäller skuldlättnader för de allra fattigaste länderna.

Sedan mitten av 1980-talet har Sverige sålunda hört till de mest aktiva aktörerna på skuldområdet. Redan 1978 skrev Sverige för övrigt av sina fordringar för biståndslån till de fattigaste länderna. Vidare har Sverige bilateralt bidragit till skuldlättnader inom ramen för Parisklubben, Världsbankens ”femte och sjätte dimensioner” och det bilaterala stödet till ekonomiska reformer. För att uppnå den utvecklingseffekt som krävs måste dock alla fordringsägare samfällt genomföra skuldlättnader och alla bära sin andel av finansieringsbördan. Därför har Sverige tillsammans med likasinnade länder kraftfullt och med viss framgång drivit frågan om varaktig och säker finansiering samt rimlig bördefördelning.

Sverige välkomnade 1996 varmt det s.k. HIPC-initiativet (Heavily Indebted Poor Countries) som ett första viktigt steg mot en lösning av skuld krisen i de fattiga länderna.

En av de grundläggande tankarna bakom HIPC-initiativet är att de länder som kvalificerar för stöd skall ges en hållbar skuldnivå (denna gräns är satt till 150 % skuld i förhållande till export). HIPC är ett medel och en möjlighet för de fattiga och skuldtyngda länderna att permanent ta sig ur sin ohållbara skuldsituation. En grundläggande förutsättning för detta är emellertid att orsaken till landets ursprungliga skuldsituation åtgärdas. Det är dock inte endast skuldens storlek som är avgörande för hur landets ekonomi utvecklas. Skuldhållbarhet är dessutom en funktion av sund ekonomisk politik, direktinvesteringar, utveckling av exportmarknader, fattigdomsbekämpning, skuldhanteringskapacitet med mera. Länderna har härvidlag ett stort eget ansvar för hur deras framtida skuld utvecklas. Biståndets roll är att stödja denna process.

Fram till och med september år 2001 hade 23 länder nått den s.k. beslutspunkten från vilken länderna erhåller substantiella skuldlättnader. Tre länder – Uganda, Bolivia och Moçambique – har nått den s.k. slutpunkten och därmed erhållit skuldnedskrivning på hela sin externa skuldstock till en nivå som bedöms ge länderna en hållbar skuld. Den sammantagna skuldtjänsten för de

23 länderna beräknas under 2001–2003 minska med cirka en tredjedel jämfört med gjorda betalningar under 1998–1999.

Under hösten 1999 fattades beslut om att förstärka HIPC-initiativet mot bredare, djupare och snabbare skuldlättnader. Samtidigt förstärktes också initiativets fattigdomskoppling, som innebär att de resurser som frigörs vid skuldlättnaden kanaliseras till fattigdomsbekämpande ändamål. Utskottet ser detta som ett uttryck för den ökade samsyn som nu existerar för att ge de fattiga och skuldtyngda länderna substantiella skuldlättnader.

Kostnaderna för initiativets genomförande är emellertid så omfattande att insatser från Sverige och andra likasinnade givare inte räcker till för att finansiera initiativet. Ett villkor är att även de stora länderna axlar sin del av finansieringsbördan. Sverige har därför varit drivande i arbetet att lägga fast en finansieringsprocess för HIPC-initiativet. Hösten 2001 fattade regeringen beslut om att utbetala 320 miljoner kronor till den skuldlättnadsfond som används för att finansiera skuldlättnader under initiativet. Vidare har regeringen fattat beslut om att lämna ett bidrag om 74 miljoner kronor för att finansiera den internationella valutafondens deltagande under initiativet.

Förslag som åtskiljningslöst syftar till att totalt skriva ned skulder för alla utvecklingsländer – i synnerhet medelinkomstländerna – är däremot inte befogade, enligt utskottets mening. Sådana kan till och med visa sig kontraproduktiva för dessa länders strävanden att fullt integrera sig med den internationella kapitalmarknaden. Anledningen till detta är att investerare kan tveka eller begära mycket hög ränta för att låna pengar till de länder som inte kan betala tillbaka utan måste få skulderna nedskrivna. Tillgången till privata kapitalflöden till rimliga räntesatser är avgörande för medelinkomstländernas utveckling.

Lånefinansiering är ett viktigt alternativ när det gäller att mobilisera resurser för utveckling i de fattiga länderna. Lånefinansiering är till och med en förutsättning för att åstadkomma utveckling i flertalet utvecklingsländer.

Merparten av medelinkomstländerna är kreditvärdiga enligt Världsbankens regelverk. Att helt skriva ned dessa länders skulder skulle sänka deras kreditvärdighet och utestänga dem från kapitalmarknaden alternativt kraftigt fördyra deras upplåning. Därigenom skulle de gå miste om de resurser som är en förutsättning för deras utveckling.

IMF och Världsbanken har, enligt vad utskottet inhämtat, tagit intryck av tidigare års misstag och kraftigt anpassat och förbättrat sin verksamhet. Därigenom fyller Bretton Woods-institutionerna nu en viktig funktion, inte minst beträffande den internationella finansiella stabiliteten liksom för finansieringen av fattigdomsbekämpningen. Att totalt skriva ned dessa institutioners fordringar skulle därför innebära ett hinder för deras fortsatta verksamhet. Därigenom skulle mycket viktiga finansieringskällor för utvecklingsländerna försvinna. Vidare måste en rättviseaspekt beaktas. De länder som skött sina betalningar till IDA skulle straffas för detta då de inte skulle kunna få låna nya medel eftersom deras medel skulle användas för nedskrivning av andra länders missköta betalningar.

5.4. Globalisering och frihandel

Handel är ett av de viktigaste medlen för att åstadkomma ekonomisk tillväxt och generera de resurser som är nödvändiga för att kunna bekämpa fattigdomen.

De senaste decennierna har präglats av betydande avveckling av tullar och icke-tariffära handelshinder. Utvecklingsländerna deltar nu i allt större utsträckning i världshandelsutbytet och i arbetet i de multilaterala institutionerna för handel och investeringar.

Som följd av dessa handelsliberaliseringar har utvecklingsländerna kraftigt ökat såväl sin import som export av varor. Tillverkningsindustrins andel av utvecklingsländernas totala exportvärde har också vuxit kraftigt. Handeln med varor och tjänster har fördubblats det senaste decenniet. Den ökande handeln har varit gynnsam för utveckling och välfärd. Framstegen har emellertid varit ojämnt fördelade genom att länder med öppen handel de senaste tjugo åren noterat minst dubbel så stor tillväxt i sina ekonomier som de länder som behållit höga tullar och avskärmat sig från import och konkurrens.

Som utskottet tidigare utförligt redogjort för i betänkande 1998/99:UU12 *Utrikeshandel och internationella investeringar* finns stöd i ett omfattande empiriskt material för uppfattningen att frihandel är fördelaktig för alla deltagande aktörer. Frihandel gynnar ett lands utveckling. Ensidiga handelsliberaliseringar befrämjar tillväxt och välfärd på lång sikt. Övergångsvis kan dock problem uppkomma, och det finns, särskilt på jordbruksområdet, anledning att uppmärksamma de effekter som kan drabba u-länderna.

Det råder även bred enighet om att fri handel över nationsgränserna generellt leder till högre sysselsättning och ökat välstånd. Betydelsen av utrikeshandel och internationella investeringar för ekonomisk utveckling är också väl dokumenterad. Ekonomisk forskning talar också för att de länder som prövat en självtillitsstrategi som inneburit att man avstått från att delta i världshandeln och världsekonomin ofta har sämre ekonomisk och social utveckling än andra länder. En omfattande forskning om internationell handel och frihandels fördelar förekommer på universitet, högskolor och forskningsinstitut världen över. Utskottet anser därför inte att det finns skäl för att inrätta ett särskilt institut för forskning om den fria handelns betydelse.

5.4.1 WTO och utvecklingsrundnan

Ministerdeklarationen från Doha har en tydlig utvecklingsprofil och reflekterar i de flesta delar de intressen som u-länder krävt ska inkluderas i texten. Detta var en grundförutsättning för WTO:s fortsatta legitimitet och för u-ländernas vilja att påbörja förhandlingar och deras förmåga att utnyttja handeln som ett utvecklingsinstrument.

Deklarationens inledningsavsnitt anger att u-länders behov och intressen skall genomsyra WTO:s arbetsprogram. Det betyder bl.a. att frågor om förbättrat marknadstillträde, balanserade regler liksom långsiktig finansiering av tekniskt bistånd och kapacitetsuppbyggnad är av avgörande betydelse. I hu-

vuddelen av arbetsprogrammets områden tas särskild hänsyn till u-länders och de minst utvecklade ländernas intressen.

I deklarationen görs också specifika referenser till behovet av tekniskt bistånd och kapacitetsuppbyggnad inom fem av arbetsprogrammets områden. Förhandlingar kommer också att ske på områdena om implementering, jordbruk, marknadstillträde för icke-jordbruksprodukter och särskild och differentierad behandling av stor betydelse för u-länders förmåga att dra nytta av WTO i framtiden.

I och med att enighet uppnåtts om att inleda nya multilaterala handelsförhandlingar har frågan om en *transatlantisk gemensam marknad* inte längre någon aktualitet. EU och USA har emellertid ett nära samarbete i handelspolitiska frågor inom ramen för det transatlantiska ekonomiska partnerskapet (TEP) som etablerades 1998. Det övergripande syftet med detta samarbete är att stärka det multilaterala systemet samtidigt som man vill eliminera handelshinder över Nordatlanten. Trots detta fortsätter USA, enligt utskottets mening, att föra en motsägelsefull handelspolitik, där nationella särintressen ibland prioriteras framför frihandel och där unilaterala skyddsåtgärder sätts in på bekostnad av respekten för det multilaterala förhandlingssystemet.

Som utskottet tidigare framhållit i betänkande 1998/99:UU12 har internationell handel – liksom andra former av samarbete över gränserna – positiva effekter för demokrati och mänskliga rättigheter samt bidrar till att befrämja person- och kunskapsutbyte mellan länder. I det perspektivet välkomnar utskottet Kinas inträde i Världshandelsorganisationen (WTO) i december 2001. Det är utskottets uppfattning att Kinas inträde i WTO kan medföra att det kinesiska samhället ytterligare öppnas mot omvärlden genom den exponering detta medför i fråga om handel, investeringar och internationellt umgänge i allmänhet. Detta bör i sin tur även leda till en mer demokratisk utveckling i Kina. Medlemskapet i WTO och inlemmandet i det multilaterala handelssystemet torde även bidra till Kinas utveckling mot att bli en ansvars-tagande medlem av det internationella samfundet. Genom WTO-medlemskapet har Kina också anslutit sig till vissa rättsliga principer som, om de följs, får en positiv inverkan vad gäller respekten för mänskliga rättigheter.

Utskottet konstaterar att arbetet i WTO har blivit mer transparent. Detta är viktigt för att skapa förtroende hos allmänheten för det arbete som bedrivs inom organisationen. EU och Sverige har varit pådrivande i denna diskussion, vilket har resulterat i färre möten i begränsad krets och bättre koordinering av möten. Bruket av informella möten med deltagande av alla medlemmar som så önskar har ökat.

Sverige och övriga EU-länder anser dock att mer återstår att göra både vad gäller den interna och den externa öppenheten. Till exempel bör öppna specialsessioner i WTO där parlamentariker och företrädare för olika intresseorganisationer bereds möjlighet att delta övervägas. Ökade aktiviteter riktade mot det civila samhället är enligt utskottets mening önskvärda.

I samband med sådana reformplaner är det samtidigt viktigt att ta hänsyn till WTO:s mellanstatliga karaktär, att alla beslut baseras på konsensus samt att effektiviteten i WTO-arbetet inte får försämrats.

Sverige driver en långtgående frihandelsvänlig linje inom EU med syfte att successivt eliminera handelshinder för u-ländernas export till i-länder. Enligt svensk uppfattning bör u-länderna ges möjlighet att gradvis öppna sina marknader samtidigt som handelshinder elimineras i snabbare takt vad gäller u-ländernas export till i-landsmarknaderna. WTO-avtalens implementering innehåller en mängd undantag som ger u- och MUL-länder möjlighet till förlängt *skydd* för industrier. Sverige stöder sådana undantag och avser att föra en generös politik inom ramen för Doha-rundan vad gäller u-ländernas implementering av avtal och övergångsregler.

Sverige har länge verkat för lägre tullar och ser det därför som glädjande att förhandlingar nu inleds med avsikt att reducera, och helst avveckla, tullar. Förhandlingarna gäller även generella tullsänkningar och avskaffande av särskilt höga tullar samt de problem som uppstår då tullarna på färdiga varor är högre än tullarna på insatsvaror. Detta utgör ett stort handelshinder för många u-länder.

WTO:s regelverk ger redan u-länder särskilda fördelar, både vad gäller längre övergångsperioder och stöd för implementering av WTO-regler och unilateralt fördelaktigt marknadstillträde (genom GSP-systemet). Förutom att u-länder (speciellt de fattigaste) behöver särskilda fördelar vad gäller marknadstillträde på de rikare ländernas marknader och stöd för att förbättra sin handelskapacitet krävs att det inhemska näringslivet och dess produktionskapacitet stärks. Sverige lägger särskild vikt vid marknadstillträde för de minst utvecklade länderna, MUL. EU:s beslut den 26 februari 2001 att utöka denna fördelaktiga behandling av MUL för i princip alla produkter utom vapen ligger väl i linje med Sveriges ansträngningar. Beslutet innebär att de minst utvecklade länderna (f.n. 49 stycken) får tull- och kvotfrihet på samtliga varor som finns uppräknade i den särskilda förordningen för tullförmåner, det allmänna preferenssystemet, (Generalized System of Preferences (GSP). Beslutet (Everything but Arms) trädde i kraft omedelbart med undantag för tre produkter – socker, ris och bananer. För dessa fastställdes övergångsperioder och ett kvotssystem. Den nya GSP-förordningen är i kraft sedan den 1 januari 2002.

Världshandeln behöver nya rättvisa spelregler. Sverige arbetar därför för att liberalisera *ursprungsreglerna* i EU:s preferensavtal, i synnerhet för de minst utvecklade länderna. Av hänsyn till existerande tillverkningsindustri inom EU finns dock fortfarande ett relativt starkt motstånd mot sådana liberaliseringar.

5.4.2 Tekniskt bistånd och kapacitetsbyggande

Inom WTO har man enats kring uppfattningen att ett ökat och mer effektivt handelsrelaterat tekniskt bistånd är nödvändigt för att u-länder skall kunna driva sina intressen i WTO och genomföra resultaten av internationella handelsförhandlingar.

WTO:s tvistlösningsmekanism innehåller ett flertal bestämmelser om särskild hänsyn till u-länder i handelstvister. Dessutom bistår WTO-sekretariatet

med rättshjälp. Sverige har också, tillsammans med en rad u- och i-länder, grundat och finansierat ett rättscentrum för u-länder (Advisory Centre on WTO Law, ACWL). Detta är fristående från WTO och har främst till uppgift att bistå u-länder med juridisk rådgivning i handelstvister men också att hålla utbildningar och seminarier för att öka kunskapen bland u-länder om WTO:s tvistlösningssystem.

Sverige verkar för att öka och effektivisera handelsrelaterat tekniskt bistånd. Svenska bidrag till handelsrelaterat tekniskt bistånd inriktas främst på de fattigaste u-länderna. Utöver det stöd som behövs för att stärka förhandlingsteknisk förmåga behövs även annat stöd som på landnivå främjar u-länders kapacitet att producera och exportera.

Det är angeläget att det regionala handelsutbytet u-länderna emellan ökar – bl.a. genom sänkta tullnivåer. Genom det handelsrelaterade tekniska biståndet bidrar Sverige till att åstadkomma en utvecklingsorienterad handelspolitik i och mellan u-länder. Som exempel har Sverige bidragit till ett projekt för att utarbeta en ny handelspolitik i Tanzania och lämnat stöd till regionala samarbetssträvanden som syftar till att öka samordningen i handels- och investeringspolitiska frågor i östra Afrika.

Sverige är pådrivande inom EU vad gäller konkreta åtaganden och har föreslagit att EU skall fördubbla stödet till WTO:s handelsrelaterade tekniska bistånd samt öka stödet till övriga multilaterala organ med 50 %. Vi har också genomfört sådana ökningar vad gäller sitt bilaterala stöd till dessa organ. Sverige verkar också för att stödet skall ges på längre sikt än vad nu är fallet. I samband med den givarkonferens till Doha Development Agenda Global Trust Fund som hölls i Genève den 11 mars ökade Sverige vårt bidrag från 8 miljoner kronor till 16 miljoner kronor. Konferensen som helhet var lyckad såtillvida att det mål om 15 miljoner schweizerfranc som satts inför mötet fördubblades (varav dryga 20 miljoner i nya pengar).

Utöver till WTO ger Sverige handelsrelaterat tekniskt bistånd via bl.a. UNCTAD och ITC. Genom Sida förmedlas denna typ av stöd också av frivilligorganisationer och bilateralt via kurser som Sida självt anordnar eller hyr in konsulter för. I samband med Monterreykonferensen var Sverige med och annonserade att man skulle ombilda AITIC – nu en schweizisk organisation – till en mellanstatlig sådan. AITIC kommer att ge råd och analytiskt stöd i WTO-förhandlingar, anpassat efter enskilda länders speciella situation. Särskild uppmärksamhet kommer att ges till de fattigaste länderna, och de länder som saknar representationskontor vid WTO:s huvudkontor i Genève.

EU ger också inom ramen för Cotonouavtalet omfattande stöd för att stärka AVS-ländernas förmåga att förhandla om ekonomiska partnerskapsavtal (EPA). Detta ser Sverige som ett sätt att stärka u-länder i EPA-förhandlingarna men även som ett sätt att förbereda AVS-länderna för multilaterala handelsförhandlingar. EU har också etablerat ett särskilt AVS-kontor i Genève som skall stödja ländergruppen i WTO-förhandlingarna.

För att alla länder skall acceptera frihandel och även kunna tillgodogöra sig de möjligheter som globaliseringen medför så är det emellertid enligt utskottets mening nödvändigt att de rikare länderna är beredda att lämna

ytterligare ökat tekniskt bistånd till u-ländernas näringslivsutveckling och för att underlätta för u-länder att exportera till i-landsmarknaderna. Det måste också vara en prioriterad uppgift att på olika vägar bidra till direkt förhandlingsstöd samt mer långsiktigt till kapacitetshöjande stöd för att utveckla institutioner som underlättar handel och för analys och förhandlingskapacitet på handelspolitikens område. Detta är viktigt för att förbättra u-länders möjlighet att dra nytta av WTO:s regelsystem liksom för att öka förtroendet för WTO och för i-länders utvecklingssträvanden.

5.4.3 IT-teknik och e-handel

Den nya IT-tekniken erbjuder unika möjligheter till kunskap och information. Omkring 90 % av världens befolkning har emellertid inte tillgång till datorer, och mer än hälften har aldrig använt en telefon. Därmed riskerar globaliseringen att bidra till att ytterligare förvärra skillnaderna till förmån för en privilegierad elit medan den stora majoriteten människor i världen inte kan dra nytta av den nya teknikens fördelar. Risken är att en ökning av denna digitala klyfta kan leda till en ökning även av andra klyftor, dvs. ju mer samhällena i höginkomstländerna går in i informationssamhället desto mer marginaliserade blir de fattiga länderna. När mer och mer av handel och tjänster, medier, kontakter mellan organisationer och med myndigheter flyttas över till Internet kommer det också att bli allt kostsammare för de fattiga länderna att stå utanför denna utveckling⁹.

E-handel skapar nya handelsmöjligheter för alla länder. Inom WTO pågår sedan 1998, med aktivt deltagande av EU, ett arbete med syfte att skapa och upprätthålla en miljö som främjar utvecklingen av e-handel. Däri ingår bl.a. att se över hur existerande regelverk för den internationella handeln (avtalen GATT, GATS och TRIPS) förhåller sig till e-handel. Särskild uppmärksamhet ägnas åt utvecklingsaspekter av e-handel. WTO:s medlemsländer har enats om att upprätthålla tullfrihet för e-handel, i ett första steg fram till nästa ministermöte hösten 2003.

Sverige arbetar aktivt med att främja tillväxt av IT i sina samarbetsländer. Detta sker dels genom att IT integreras i biståndet som en naturlig del, dels genom specifika satsningar på IT.

Utbyggnad av IT kan inte ske utan insatser av den privata sektorn. Det är den som har både kompetens och kapital. Det är därför viktigt att företag är med tidigt i processen vad gäller policyutveckling. Enligt vad utskottet inhämtat har Sida och UD skapat en referensgrupp som består av representanter för de största telekomföretagen, IT-företagens branschorganisationer och universiteten för att den skall kunna ge kompetens och idéer angående IT-utveckling i fattiga länder. Sverige stöder även UNICT Task Force som är en global grupp under FN:s generalsekreterare med representanter för regeringar, företag och NGO:er som skall studera hur man kan använda IT för fattigdomsbekämpning.

⁹ SOU 2001:96 En rättvisare värld utan fattigdom, s. 48.

5.4.4 Livsmedelssäkerhet och jordbrukshandel

Livsmedelssäkerhet i u-länder uppnås i första hand genom en målmedveten politik för att avskaffa eller reducera fattigdomen. Ett rättvist och marknadsorienterat system för handel med jordbruksprodukter kan ge viktiga bidrag i denna strävan. De multilaterala handelsreglerna på jordbruksområdet kan påverka livsmedelssäkerheten på framför allt två sätt: dels genom effekter på världsmarknadspriserna vilket påverkar incitamenten för jordbruksproduktion och inkomsterna inom jordbruket, dels genom inverkan på u-ländernas handelsutrymme för att bedriva jordbruks- och landsbygds politik. Avreglering och liberalisering av i-länders jordbruks- och handelspolitik är därför viktiga medel för att förbättra förutsättningarna för livsmedelsproduktionen i u-länder. Jordbruksproduktion i u-länderna är i många fall det bästa medlet för landsbygdsutveckling och förbättrad livsmedelssäkerhet.

Riksdagen beslutade 1998 att Sverige skall arbeta för en jordbruks- och livsmedelspolitik inom EU som bl.a. bidrar till global livsmedelssäkerhet. Detta mål ska uppnås med hjälp av avreglering av de delar av EU:s jordbrukspolitik som stör världshandeln med jordbruksvaror och livsmedel, bl.a. genom att pressa ner världsmarknadspriserna. Det är därmed angeläget att i förhandlingarna om ett nytt jordbruksavtal inom ramen för WTO så långt som möjligt (givet WTO:s mandat, dvs. begränsning till renodlade handelsfrågor) eftersträva ett för u-länderna mer rättvist handelssystem. Mot denna bakgrund förordar Sverige också utökad flexibilitet för u-länderna vad gäller utformning av jordbrukspolitiskt stöd med syfte att t.ex. förbättra livsmedelssäkerheten, att utveckla landsbygden och bekämpa fattigdomen i u-länderna.

Sverige är pådrivande inom EU för att i WTO-rundan arbeta för att minska i-ländernas jordbrukspolitiska avskärmning från världsmarknaden.

5.4.5 Handel och miljö

Hållbar utveckling är redan i dag ett uttalat mål för Världshandelsorganisationen (WTO). Det framgår av Marrakechavtalet om upprättandet av WTO. Där framhålls bl.a. vikten av att höja levnadsstandarden, säkerställa full sysselsättning och utnyttja världens resurser i enlighet med målsättningen om en hållbar utveckling i syfte att skydda och bevara miljön.

Resultatet av ministermötet i Doha kan anses utgöra ett politiskt genombrott för miljöfrågorna, som nu för första gången tas upp i handelsförhandlingar i WTO. I Doha slogs fast att WTO inom ramen för kommande förhandlingar skall arbeta för att göra handel och miljö ömsesidigt stödjande och bidra till processen inför Rio + 10 i Johannesburg för att nå en hållbar utveckling. Därmed är det viktigt att arbetet inom WTO sker i nära samförstånd med andra viktiga mellanstatliga organisationer inom miljöområdet såsom UNEP och sekretariatet för de olika miljökonventionerna. Sverige har genom EU välkomnat närmandet mellan världshandelsorganisationen WTO och UNEP för att förbättra synergieffekter mellan handel och miljö. Miljöhänsyn måste integreras i alla sektorer. UNEP skall verka för miljöhänsyn i det internationella systemet.

Såväl WTO:s regelverk som de multilaterala konventionerna på miljöområdet är enligt utskottets mening viktiga delar av det internationella regelverk som Sverige och EU skall leva upp till. Vid WTO:s ministermöte i Doha beslutades bl.a. att inleda förhandlingar om förhållandet mellan WTO:s regler och handelsrelaterade regler i internationella miljöavtal.

Enligt vad utskottet inhämtat är det Sveriges ambition att verka för att de olika delarna inte spelas ut mot varandra, utan att de i samverkan stärker såväl frihandeln som miljöhänsynen i världen. Det gäller frågorna om skydd för växtsorter, om patent på levande organismer och genetiskt material och om *biopirateri*. Vad gäller skydd för växtsorter föreskriver TRIPS-avtalet¹⁰ att WTO-medlemmarna skall tillhandahålla skydd för växtsorter genom patent eller genom ett effektivt *sui generis*-system (ett fristående system av eget slag) eller genom en kombination av dessa båda. Den internationella konventionen om skydd för växtförädlingsprodukter (UPOV-91) utgör ett av flera möjliga alternativ till växtsortsskydd. WTO:s medlemmar är emellertid inte bundna till detta alternativ. De har därmed möjlighet att själva välja lämpligt *sui generis*-system för skydd för växtsorter liksom att utforma jordbruksundantag (s.k. ”farmers’ privilege”, bönders rätt att spara och använda skördat material till utsäde). Att – vilket ibland hävdas – WTO:s regler skulle innebära att bönder tvingas köpa utsäde från internationella storföretag inom gen- och bioteknikbranschen är inte riktigt. WTO och TRIPS-avtalet ger länder frihet att välja system för växtskydd samt att utforma jordbruksundantag.

5.5. Globalisering och en ekologiskt hållbar utveckling

En hållbar utveckling kräver åtgärder på global, regional, nationell och lokal nivå i såväl i-länder som u-länder. Som framhålles i regeringens skrivelse 2001/02:172 *Nationell strategi för hållbar utveckling* har Sverige därför ett ansvar att bidra till att alla människors grundläggande behov på sikt tillfredsställs inom ramen för de ekologiska systemens bärkraft. Det krävs således insatser både för att ställa om Sverige och för att stödja andra länders ansträngningar.

Svenska internationella insatser för en hållbar utveckling sker främst inom internationella organisationer såsom FN, EU, OECD, WTO, Nordiska ministerrådet och Baltic 21, inom internationella miljökonventioner samt genom bilateralt och multilateralt utvecklingssamarbete. Här ingår bl.a. det omfattande förhandlingsarbetet i FN:s kommission för hållbar utveckling (CSD) inför toppmötet i Johannesburg.

Utskottet vill i detta sammanhang framhålla behovet av bättre samarbete och en ökad samstämmighet i utrikespolitiken mellan såväl olika politikområden som säkerhets-, handels-, miljö-, jordbruks- och utvecklingssamarbete som i och mellan olika internationella organisationer. En ökad samsyn krävs för att ändra ohållbara konsumtions- och produktionsmönster och bekämpa

¹⁰ Avtalet om handelsrelaterade aspekter på immaterialrättsliga rättigheter.

fattigdomen. De nationella regeringarna har ett ansvar att föra en samstämmig politik också i de internationella organisationerna. En bättre dialog mellan olika multilaterala institutioner är också ett viktigt steg mot ett mer kraftfullt agerande.

Övergripande frågor vid världstoppmötet om hållbar utveckling i Sydafrika i september 2002 kommer att behandla hållbar utveckling i begreppets samtliga dimensioner: socialt, ekonomiskt och ekologiskt. Utgångspunkten är fattigdomsbekämpning samt hållbara konsumtions- och produktionsmönster i enlighet med riktlinjerna för FN:s kommission för hållbar utveckling. Andra viktiga frågor vid toppmötet gäller diskussionen om en förstärkning av det globala styrelseskicket för hållbar utveckling och den internationella miljöförvaltningen.

Utskottet har inhämtat att regeringen eftersträvar ett integrerat arbetssätt i förberedelserna inför världstoppmötet om hållbar utveckling. För att främja samordningen av de svenska förberedelserna inför mötet har regeringen bl.a. inrättat en interdepartemental samrådsgrupp. Samrådsgruppen deltar bl.a. aktivt i utarbetandet av svenska positioner inför toppmötet.

Enligt vad utskottet inhämtat är avsikten vid toppmötet inte att omförhandla Agenda 21, det handlingsprogram för hållbar utveckling som antogs vid Riokonferensen år 1992. Även om Agenda 21 i sin nuvarande utformning inte är juridiskt bindande så är den politiskt förpliktande och kan därför ändå bidra till ökat engagemang för hållbar utveckling. Alla frågor lämpar sig således inte för bindande beslut. Utskottet anser därför inte att det bör vara ett mål för världssamfundet att verka för att alla olösta frågor från Riokonferensen 1992 måste överföras till bindande resolutioner senast under Johannesburgskonferensen.

Sverige har i förberedelserna inför toppmötet i Johannesburg aktivt verkat för att fokus för toppmötet skall ligga på att genomföra redan överenskomna åtaganden i Agenda 21 och att toppmötet skall precisera dessa åtaganden i konkreta och tidsbundna mål. Ett förbättrat genomförande bör åstadkommas bl.a. genom stärkt partnerskap med aktörer i det civila samhället, framför allt enskilda organisationer men också näringslivet och vetenskapssamhället.

Frågor om hållbara konsumtions- och produktionsmönster samt så kallad *ecoeficiency* kommer att vara viktiga övergripande frågor vid toppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg. Sverige har därför åtagit sig att tillsammans med andra särskilt intresserade länder inom EU vara pådrivande i förberedelserna på detta område inför toppmötet. I anslutning därtill utgår utskottet från att också förslagen om *rättvist miljöutrymme, faktor 10 och gröna nyckeltal* kommer att diskuteras.

Vatten kommer att bli en viktig fråga vid Johannesburgskonferensen. Det finns starkt stöd bland medlemsländer i både nord och syd för att ge frågan om färskvatten en fördjupad behandling i Johannesburg. Sverige är ett av de medlemsländer som både inom EU och vid globala förhandlingar drivit uppfattningen att toppmötet måste bidra med en konkretisering av de vattenrelaterade målsättningarna i FN:s millenniedeklaration.

Att bevara den *biologiska mångfalden* är ett globalt ansvar i en tid när också befolkningstillväxten utgör en ständig påfrestning på det globala ekosystemet. Sverige antog år 1993 en nationell strategi för bevarande av biologisk mångfald.

Det internationella samfundet har sedan Riokonferensen 1992 på flera områden utvidgat sitt arbete för en hållbar miljö. Exempelvis har rekommendationer antagits för *hållbart skogsbruk*. I dessa behandlas bl.a. certifieringsfrågor. Det finns ingen global skogskonvention. Hur dessa rekommendationer skall implementeras diskuteras därför främst i FN:s skogsforum, UNFF. Den svenska regeringens linje vad gäller skogscertifiering är att parterna på marknaden bör avgöra vilken typ av certifiering som skall användas.

EU har i mars 2002 beslutat att ratificera Kyotoprotokollet. Sverige har under arbetet med att utforma en global överenskommelse som syftar till att begränsa *klimatförändringarna* aktivt strävat efter ett effektivt system. Sveriges och övriga EU:s förslag har genomgående varit mer långtgående vad gäller utsläppsminskning än vad som kunnat accepteras av samtliga klimatkonventionens parter. Sverige deltar som EU-land i systemet för gemensamt genomförande för regionala organisationer enligt Kyotoprotokollets artikel 4. Detta innebär inte någon minskning av de totala utsläppen från EU utan endast att minskningens fördelning inom EU är olika stor beroende på vilken grad av rening som medlemsländerna redan uppnått. Sverige har kommit långt när det gäller rening av utsläpp och har därför ett mindre krav på minskning än vissa andra EU-länder, men detta påverkar inte det totala utsläppsmålet för regionen som ligger fast i enlighet med vad som överenskommit i Kyoto 1997.

Utskottet konstaterar att Sverige är mycket pådrivande i frågor kring *ozonskiktets bevarande*, såväl inom EU som i det övriga internationella arbetet. Det är ett svenskt miljömål att utsläpp av ozonnedbrytande ämnen till största delen skall ha upphört år 2010. Vikten av att Sverige verkar internationellt för att uppnå detta mål har bl.a. framhållits i regeringens proposition 2000/01:130 Svenska miljömål och åtgärdsstrategier.

5.5.1 Internationell miljöförvaltning

Sverige har varit pådrivande i arbetet för förbättrad effektivitet och stärkt samordning av den internationella miljöförvaltningen. Detta rör bl.a. ansvarsfördelningen mellan berörda delar av FN-systemet såsom ECOSOC, de regionala och funktionella kommissionerna inklusive kommissionen för hållbar utveckling. De systemfrågor som behandlas inom ramen för den internationella konferensen om utvecklingsfinansiering, exempelvis förbättrad koherens mellan Världsbanken, IMF, WTO och FN-systemet, är också relevanta för Johannesburgprocessen.

Som ett led i förberedelserna inför Johannesburgstoppmötet tillsatte UNEP i februari 2001 en ministergrupp för att utreda möjligheten att förstärka den internationella miljöförvaltningen. Det skedde på initiativ av EU under det svenska ordförandeskapet. Rekommendationerna från gruppen kommer att

utgöra ett viktigt bidrag till toppmötet i Johannesburg. Sverige har i denna process agerat för att den internationella miljöförvaltningen skall bygga på befintliga strukturer, i synnerhet FN:s miljöorganisation UNEP. Systemet bör särskilt främja genomförandet av internationella miljöavtal. UNEP bör ges resurser för att förbättra samordningen mellan den växande raden av internationella miljöorgan. Harmoniserad planering och tematiskt samarbete mellan olika miljöavtal bör övervägas.

En stabil, förutsägbar och tillräcklig finansiering behövs emellertid för att åstadkomma en global miljöförvaltning. Samtidigt bör konsekvens mellan internationella miljöavtal säkras och olika åtgärder, inklusive juridiska, bör övervägas för att effektivisera deras genomförande.

Den globala miljöfonden (GEF) knyter samman FN-systemet med Världsbanken och anses med sin budget på 2,75 miljarder dollar vara den viktigaste internationella fonden som arbetar med globala miljöproblem. Verksamheten är huvudsakligen inriktad på att bekämpa klimatförändringar och förlusten av biologisk mångfald, att sanera internationella vattendrag och att avveckla freonanvändning i Central- och Östeuropa. Bidrag lämnas till de berörda länderna för att bygga upp kunskaper om dessa frågor och kapacitet för att hantera dem. Sverige bidrar till fondens verksamhet med drygt 448 miljoner kronor för fyraårsperioden 1998–2002. Genomförandeorganisationer är Världsbanken, FN:s utvecklingsprogram (UNDP) och FN:s miljöprogram UNEP. De tre organisationerna har åtagit sig att i sina egna respektive verksamheter verka för global miljöhänsyn, dvs. att integrera sådan verksamhet. Världsbanken har nyligen, på GEF-styrelsens uppmaning, antagit en miljöstrategi som inkluderar dessa globala hänsyn.

Insatser för ozonskiktets bevarande ges hög prioritet i Sveriges internationella samarbete. Inom ramen för Montrealprotokollets multilaterala fond för utfasning av ozonfarliga ämnen driver Sverige bl.a. frågan om institutionell förstärkning i u-länderna.

Att miljöanpassa samhället kräver sektorsövergripande åtgärder som kan uppfattas som kostsamma i fattiga länder. Det är därför viktigt att understryka dessa åtgärders verkan på längre sikt. Att värna om hållbar utveckling får positiva konsekvenser inte endast för miljön, det ger även bättre förutsättningar för bl.a. ekonomisk tillväxt och fattigdomsbekämpning.

Frågan om en *internationell miljödomstol* har i viss utsträckning diskuterats inom ramen för UNEP:s arbete med en förbättrad internationell miljöförvaltning (International Environmental Governance, IEG). Det finns dock för närvarande inte någon utredning i det sammanhanget som har mandat att särskilt studera frågan om en internationell miljödomstol.

Utskottet anser att det finns uppenbara fördelar med en enhetlig utveckling av praxis inom miljöretten. Att genomföra detta genom ett enhetligt tvistlösningssystem, genom en miljödomstol, torde emellertid vara förenat med flera problem med anledning av att den internationella miljöretten innehåller en stor mängd konventioner och ett stort antal sinsemellan mycket olika instrument för att se till att förpliktelseerna efterlevs. Därtill kommer det politiska problemet att många stater är ovilliga att låta domstolar slita deras tvister.

En enhetlig tvistlösningsmekanism skulle sannolikt förutsätta att det infördes bestämmelser därom i ett stort antal redan befintliga miljörättskonventioner. Om tvistlösningsklausulerna i befintliga konventioner inte revideras kan det innebära att parterna får en valmöjlighet mellan flera tvistlösningsinstitutioner, vilket ytterligare skulle undergräva enheten i miljörättens tillämpning. Sådana nödvändiga omförhandlingar skulle ta tid och kraft i anspråk samt i vissa fall kunna leda till att gjorda överenskommelser rivs upp även i andra avseenden, eftersom det kan hävdas att konventionen därmed öppnas för omförhandling.

Det finns redan en domstol med generell kompetens, nämligen internationella domstolen i Haag. Haagdomstolen har också en särskild miljökammare. Även om det inte finns någon instansordning inom folkrätten ger internationella domstolens auktoritet dess domar en särskild tyngd.

Frågan om en miljödomstol har också delvis behandlats och avstyrkts av utskottet tidigare, bl.a. i betänkande 1997/98:UU17. Där framhölls att nuvarande ordning är tillfyllest. Utskottet vidhåller denna uppfattning.

5.6 Behandling av motioner

I följande tabell ges en översikt över vilka motioner som behandlas i betänkandet, motionernas huvudsakliga inriktning, i vilket avsnitt i betänkandet de behandlas samt vilket ställningstagande från riksdagen som utskottet föreslår.

Motion	Huvudsaklig inriktning	Avsnitt	Ställningstagande
1999/2000:U217 (v) yrk. 6	tekniskt bistånd och kapacitetsbyggande	5.4.2	besvaras
1999/2000:U218 (c) yrk. 1	livsmedelssäkerhet och handel med jordbruksprodukter	5.4.4	besvaras
1999/2000:U218 (c) yrk. 2	handel och miljö	5.4.5	besvaras
1999/2000:U220 (m) yrk. 2 och 9	WTO och utvecklingsrundan	5.4.1	besvaras
1999/2000:U220 (m) yrk. 5	IT-teknik och e-handel	5.4.3	besvaras
1999/2000:U643 (fp) yrk. 12	WTO och utvecklingsrundan	5.4.1	besvaras
1999/2000:N382 (mp) yrk. 7–8	handel och miljö	5.4.5	besvaras
2000/01:U204 (m)	etablerandet av ett forskningsinstitut om den fria handelns betydelse	5.4	avstyrks
2000/01:U206 (fp) yrk. 38	WTO och utvecklingsrundan	5.4.1	besvaras
2000/01:U213 (c) yrk. 18	globalisering och fattigdomsbekämpning	5.3	besvaras
2000/01:U213 (c) yrk. 22	tekniskt bistånd och kapacitetsbyggande	5.4.2	besvaras
2000/01:U216 (kd) yrk. 6	det civila samhället och näringslivets roll	5.1.5	besvaras
2000/01:U216 (kd) yrk. 10	tekniskt bistånd och kapacitetsbyggande	5.4.2	besvaras
2000/01:U217 (kd) yrk. 1	det civila samhället och näringslivets roll	5.1.5	besvaras

2000/01:U217 (kd) yrk. 10	WTO och utvecklingsrundan	5.4.1	besvaras
2001/02:U216 (m) yrk. 1	MR och demokrati som global värdegrund	5.1.2	besvaras
2001/02:U216 (m) yrk. 7-8	MR och demokrati som global värdegrund	5.1.2	besvaras
2001/02:U221 (fp) yrk. 1-2	tekniskt bistånd och kapacitetsbyggande	5.4.2	besvaras
2001/02:U229 (c) yrk. 1-2	tekniskt bistånd och kapacitetsbyggande	5.4.2	besvaras
2001/02:U229 (c) yrk. 7	globala styrformer	5.2	besvaras
2001/02:U229 (c) yrk. 8	globalisering och fattigdomsbekämpning	5.3	besvaras
2001/02:U229 (c) yrk. 31	globala styrformer	5.2	besvaras
2001/02:U231 (kd) yrk. 12	globalisering och fattigdomsbekämpning	5.3	besvaras
2001/02:U231 (kd) yrk. 18	skuldfrågor	5.3.2	besvaras
2001/02:U234 (kd) yrk. 1-2	WTO och utvecklingsrundan	5.4.1	besvaras
2001/02:U234 (kd) yrk. 3	handel och miljö	5.4.5	besvaras
2001/02:U234 (kd) yrk. 6	tekniskt bistånd och kapacitetsbyggande	5.4.2	besvaras
2001/02:U234 (kd) yrk. 8	WTO och utvecklingsrundan	5.4.1	besvaras
2001/02:U300 (m) yrk. 23	globalisering och en ekologiskt hållbar utveckling	5.5	besvaras
2001/02:U304 (c) yrk. 1	WTO och utvecklingsrundan	5.4.1	besvaras
2001/02:U304 (c) yrk. 2	det civila samhället och näringslivets roll	5.1.5	besvaras
2001/02:U304 (c) yrk. 5	globala styrformer	5.2	besvaras
2001/02:U304 (c) yrk. 9	WTO och utvecklingsrundan	5.4.1	besvaras
2001/02:U304 (c) yrk. 12	handel och miljö	5.4.5	besvaras

2001/02:U311 (m) yrk. 7	WTO och utvecklingsrundan	5.4.1	besvaras
2001/02:U311 (m) yrk. 15–16	globalisering och fattigdomsbekämpning	5.3	besvaras
2001/02:U323 (mp) yrk. 1	bindande resolutioner för överföring av frågor mellan Rio- och Johannesburgskonferenserna	5.5	avstyrks
2001/02:U323 (mp) yrk. 2	globala styrformer	5.2	besvaras
2001/02:U323 (mp) yrk. 3–5	handel och miljö	5.4.5	besvaras
2001/02:U323 (mp) yrk. 6, 9–13, 17–19.	globalisering och ekologiskt hållbar utveckling	5.5	besvaras
2001/02:U323 (mp) yrk. 14	nedskrivning av utvecklingsländernas skulder	5.3.2	avstyrks
2001/02:U323 (mp) yrk. 15	WTO och utvecklingsrundan	5.4.1	besvaras
2001/02:U328 (fp) yrk. 1	perspektiv på globaliseringen	5.1.1	besvaras
2001/02:U328 (fp) yrk. 2	globalisering och fattigdomsbekämpning	5.3	besvaras
2001/02:U328 (fp) yrk. 23	skuldfrågor	5.3.2	besvaras
2001/02:U328 (fp) yrk. 29	globala styrformer	5.2	besvaras
2001/02:U328 (fp) yrk. 34	WTO och utvecklingsrundan	5.4.1	besvaras
2001/02:U347 (fp) yrk. 8	globalisering och fattigdomsbekämpning	5.3	besvaras
2001/02:MJ337 (c) yrk. 16 och 18	globalisering och ekologiskt hållbar utveckling	5.5	besvaras
2001/02:MJ527 (v) yrk. 4	livsmedelssäkerhet och handel med jordbruksprodukter	5.4.4	besvaras
2001/02:N375 (mp) yrk. 3	handel och miljö	5.4.5	besvaras
2001/02:N375 (mp) yrk. 4	resurser för utveckling	5.3.1	besvaras
2001/02:N375 (mp) yrk. 5	globala styrformer	5.2	besvaras
2001/02:N375 (mp) yrk. 6	demokratisering genom decentralisering och självtillit	5.4	avstyrks

6 Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Demokratisering genom decentralisering och självtillit (punkt 1)

av Marianne Samuelsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:N375 yrkande 6.

Ställningstagande

U-ländernas egen politik, det som ofta brukar kallas sydperspektivet, och som är till för att ge människor lokalt inflytande är en nödvändig del i utvecklingen mot en högre grad av självtillit. En uppbyggnad och förbättring av demokratin och fungerande samhällsinstitutioner är av grundläggande betydelse för goda livsvillkor och måste utgöra en viktig del av utvecklingssamarbetet. I en globaliserad värld blir och är demokrati och påverkansmöjligheterna extra viktigt att värna om.

2. Skuldfrågor (punkt 2)

av Murad Artin och Eva Zetterberg (båda v) och Marianne Samuelsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:U323 yrkande 14.

Ställningstagande

Även om många lösningar på fattigdomsproblemen också ligger inom de fattiga länderna själva, så finns det mycket som det internationella samfundet bör göra för att skapa mer gynnsamma globala förhållanden. Det gäller i första hand villkoren för handel, en omfattande skuldavskrivning och bistånd. Inom dessa områden måste vi göra mer, som enskilda länder, men också gemensamt. En speciellt viktig fråga för att få en fungerande världsekonomi

och social utveckling som kan bekämpa fattigdomen är ett samlat initiativ för skuldavskrivningar av de fattiga ländernas skulder. De skulder som den fattiga världen har till den rika är ett stort hinder för social utveckling och en bidragande faktor till världsfattigdomen. Miljöpartiet anser att dessa skulder, som betalats tillbaka flera gånger om genom åren, måste avskrivas snarast.

Fattigdom är ett globalt problem: De ekonomiska klyftorna ökar i alla länder och mellan länderna. Avskaffandet av fattigdomen har nu blivit den övergripande inriktningen inom FN-systemet, utvecklingsbankerna och i bilaterala biståndsorganisationer. I dag går nettoflödet av ekonomiska resurser från fattiga länder till rika. U-länderna betalar mer i amorteringar och räntor på lånen från de rika länderna än vad de får tillbaka i bistånd. Denna skuldfälla förvärras genom Världsbankens och Internationella valutafondens omfattande strukturanpassningsprogram som länderna måste följa för att få fortsatta lån. Programmen går ut på att anpassa u-ländernas ekonomier till den export- och importinriktade världsekonomin. Följden blir minskad självtillit och ett ökat beroende av i-länderna. Samtidigt medför strukturanpassningen att budgeten för socialvård, hälsovård och skola ofta måste skäras ned. Miljöpartiet anser att Sverige aktivt skall föregå med gott exempel genom att skriva av och arbeta för avskrivningar av de fattiga ländernas skuldbörda.

”Commission on Global Governance” menar också att det är nödvändigt med starkare global ekonomisk styrning för att hantera skuldskrisen. Det finns en växande ekonomisk marginalisering av världens fattiga. De två senaste decennierna har privatkonsumtionen per capita i Afrika söder om Sahara minskat med 2 % från en redan extremt låg nivå. Världsbankens uppskattning av tillväxten under år 1999 till 3,4 % ligger knappt i nivå med befolkningsökningen. Det har gjorts vissa framsteg att bekämpa fattigdomen i länder som Indien, Kina och Bangladesh. Men trots detta ökar antalet fattiga människor i världen och över 1,4 miljarder människor lever på mindre än en dollar per dag.

Vi anser inte som majoriteten i utskottet att en avskrivning av skulder skulle försvåra kreditläget för de fattiga länderna. Långivningen till dessa är till största delen en fråga om den politiska viljan från politiskt styrda organ som IMF och Världsbanken. Att utskottet dessutom vill framföra rättviseaspekter som skäl för att avstå från skuldavskrivningar ser vi heller ingen anledning till i en redan alltför skuldyngd och orättvis världsordning.

3. Etablerandet av ett forskningsinstitut om den fria handelns betydelse (punkt 3)

av Bertil Persson, Göran Lennmarker, Sten Tolgfors och Karin Enström (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:U204.

Ställningstagande

Frihandel har empiriskt visat sig fördelaktig för alla deltagande aktörer. Trots detta förekommer fortfarande allehanda skyddsåtgärder i form av tullar kvoter och exportsubventioner. Det kan därför finnas skäl att med bifall till motion 2000/01:U204 utreda möjligheterna att tillskapa ett internationellt institut för forskning kring den fria handelns betydelse, gärna med anknytning till Handelshögskolan i Stockholm.

4. Skuldfrågor och Frågor i övrigt rörande globalisering (punkterna 2 och 4, motiveringen)

av Bertil Persson, Göran Lennmarker, Sten Tolgfors och Karin Enström (alla m).

*Ställningstagande*Tobinskatten

Problemen för de fattiga länderna är inte överskott på kapitalflöden. Tvärtom är det angeläget att påskynda deras tillväxt och utveckling genom att på olika sätt underlätta kapitalförsörjningen. Tobinskatten skulle exempelvis kosta Vietnam lika mycket som hela det svenska biståndet dit. En sådan skatt kommer dessutom inte att kunna få en allmän acceptans, och de länder som avvisar den kommer att bli orimligt rika. Den är en metod som söker ett mål, och som det nu är hög tid att avskryva från dagordningen.

Skuldfrågor

Det är hög tid att avskryva skuldbördan för de högt skuldsatta fattiga länderna (HIPC-länderna). Vi har alla ett humanitärt ansvar för att lätta på den svåra ekonomiska situation som dessa länder har, även om denna vanligen betingats av vanstyre.

Enligt Världsbanken går ca 20 % av den rika världens biståndsmedel tillbaka till den rika världen genom skuldtjänstbetalningar. Det är orimligt att skuldebrev som egentligen borde vara tämligen värdelösa, med biståndsmedel vidmakthålls på nominella värden. När ett företag hamnar i en ohållbar ekonomisk situation använder vi konkursförfarandet. Skulderna avskrivs och en ny och utvecklingsorienterad ledning får nystarta utan att belastas av bördorna från tidigare vanstyre.

Samma metod bör nu tillämpas för de högt skuldsatta fattiga länderna. Under förutsättning av god samhällsstyrning och utveckling mot demokrati, MR, marknadsekonomi och rättssamhälle samt korruptionsbekämpning, bör deras skulder avskrivas i sin helhet för att möjliggöra en nystart.

Dessa länders ekonomier är relativt små men skuldbördan är 200 miljarder dollar.

Sverige bör omgående ta initiativ till en total skuldavskrivning för dessa länder under år 2004 och härvid vara berett att då medverka med sin andel av åtagandet, vilket innebär 2 miljarder dollar.

Synen på globaliseringen m.m.

Moderata samlingspartiet ser mycket positivt på globaliseringen. Den är en spännande utmaning som innefattar utomordentligt stora möjligheter för utveckling och tillväxt världen över. Aldrig har forskningen varit så dynamisk. Kunskapsmassan fördubblas vart femte år, och av samtliga forskare i världshistorien lever 90 % i dag. Informationsteknik, bioteknik och nanoteknik skapar helt nya utvecklingsmöjligheter. IT och flyg skapar en snabbhet i kommunikationerna människor emellan som är revolutionerande. Engelskans utveckling mot att bli de flestas andraspråk skapar en tvåspråkig värld med helt nya kontaktmöjligheter.

De senaste 20 åren har världen genomgått den snabbaste utvecklingen hittills. Självfallet skapar en så dynamisk utveckling samtidigt problem av såväl etisk som praktisk natur – men utvecklingen skapar också resurser att hantera dem. Det är tillväxten som ger oss resurserna för att hantera miljöproblemen. Tillväxten höjer levnadsnivån för alla, men vi behöver samtidigt utveckla socialförsäkringssystem som skapar trygghet och goda levnadsförhållanden.

Marknadsekonomins seger och kommunismens fall har skapat nya förutsättningar. Men frihandeln måste stärkas ytterligare, och protektionistiska tendenser bekämpas. Företagsamhet och konkurrens måste sättas i högsätet.

Att 1,2 miljarder människor lever i absolut fattigdom kan aldrig accepteras. Vi har alla en humanitär skyldighet att medverka till att snabbt och effektivt utrota fattigdomen i världen, även när ingen formell skuld föreligger. Det handlar om mobilisering av de fattiga ländernas egna resurser, om frihandel och marknadstillträde för deras produkter, om skuldavskrivningar, om kapitalförsörjning, om strukturfrågor som god samhällsstyrning, korruptionsbekämpning, rättssamhälle, demokrati och MR, men också om bistånd – som oljan i motorn, men inte bensinen i tanken. Erfarenheterna från Stilla-havsasien visar att det är fullt möjligt för ett land att gå från absolut fattigdom till relativt välstånd på 20–30 år.

Kunskapsöverföring till de fattiga länderna kommer att få allt större betydelse. Grundutbildning, inte minst för flickorna är nödvändig, och Sverige bör successivt ställa krav på skolplikt i våra samarbetsländer. Men även högteknologi behöver ställas till de fattiga ländernas förfogande. Inte minst gäller detta gentekniken – som Agenda 21 så varmt förespråkar – som har potentialen att bidra till att eliminera svälten.

Världen lever i dag i ”Pax americana” – Amerikas fred. Men det är angeläget att ävenledes EU skapar resurser för att effektivt kunna medverka i konfliktförebyggande och fredsbevarande insatser. Och eftersom konflikter nu oftare uppstår inom än mellan länder måste folkrätten successivt utvecklas

så att den skapar tydliga möjligheter för det internationella samfundet att ingripa även i dessa sammanhang.

5. Frågor i övrigt rörande globalisering (punkt 4, motiveringen)

av Murad Artin och Eva Zetterberg (båda v).

Ställningstagande

I utrikesutskottets betänkande om globalisering saknas en definition av det begrepp som betänkandet skall handla om. Detta är en mycket markant svaghet, eftersom den leder till förvirring om vad utskottet egentligen menar när man beskriver effekterna av denna globalisering. Utskottet har valt att i huvudsak beskriva den s.k. globaliseringen som ett positivt fenomen och därmed missat möjligheten att problematisera och diskutera globaliseringens negativa effekter på ett djupare sätt. Sådana effekter finns nämligen och de bottnar så gott som samstämmigt i bristande demokrati och orättvis fördelning av makt mellan fattiga och rika. De multinationella företagens oerhörda makt förstärks av att så gott som alla rika, industrialiserade länder styrs av makthavare som saknar ambition att på allvar förändra den sneda fördelningen av makt, förmögenheter och inkomster på global nivå.

Detta leder exempelvis till att huvudansvaret för fattigdomsproblemen läggs på de fattiga länderna (exempelvis under rubriken Globaliseringens utmaningar). Vänsterpartiet anser självklart att det är viktigt att alla länder styrs på ett demokratiskt sätt och att en rättvis fördelningspolitik är nödvändig för att socialt hålla samman ett samhälle. Man kan dock inte bortse från den närmast utpressningsliknande situation som många progressiva fattiga länders regeringar har hamnat i genom storföretags stora ekonomiska makt som alltför ofta används till att begå rovdraft på såväl människor som natur.

Den rika världens förhållningssätt till de skriande orättvisorna i världen utmärks ofta av fina högstämda ord men också av en förfärande dubbelmoral. Som exempel kan nämnas EU:s jordbrukspolitik eller amerikanska tullar och avgifter som förekommer samtidigt som ledarna för dessa makter ogenerat talar om vikten av frihandel och fattigdomsbekämpning vid högtidliga tillfällen.

Att påstå att ”omsorgen om de mänskliga rättigheterna präglar Sveriges agerande” (under rubriken Mänskliga rättigheter och demokrati som global värdegrund) är en uppenbar eufemism. Det räcker med att påminna om svensk vapenexport till diktaturer och länder där kränkning av mänskliga rättigheter är legio samt till rädslan för att hävda Genèvekonventionens tillämpning på ockuperade palestinska områden för att påståendet skall klinga falskt.

Vänsterpartiet menar att ökade krav på de internationella organen och FN-systemet inte är tillräckligt för att möta problem med legitimitet och representativitet. Så länge dessa internationella organ speglar samma sneda maktförhållanden som världspolitiken i övrigt och i praktiken på USA:s villkor är det svårt att se att legitimiteten skulle förbättras genom att de internationella

institutionerna ges mer makt och inflytande. I stället måste FN och WTO demokratiseras, Valutafonden läggas ned och Världsbanken underordnas FN-systemet.

Ett demokratiskt problem som utskottet noggrant undviker (under rubriken Demokratin och parlamentets roll i en globaliserad värld) är den maktöverföring till institutioner som inte är valda och inte kan väljas bort och som har blivit följderna av EU-medlemskapet. Alltmer makt har flyttats bort från folkvalda politiker till kommissionen, till slutet beslutsfattande i ministerrådet och till ett EU-parlament med mycket svag legitimitet. Att återföra makt och beslutanderätt till de legitima, nationella, demokratiska institutionerna borde vara en huvuduppgift för den som vill förstärka det folkliga inflytandet över politikens utformning.

Liksom utskottet anser Vänsterpartiet att inrättandet av den internationella brottmålsdomstolen (ICC) är ett viktigt steg för internationell rättskipning (rubriken Rättsordningar och globaliseringen). Beskrivningen av den amerikanska inställningen till ICC är dock alltför förskönande. USA har inte enbart valt ”att inte ansluta sig till domstolen”, den amerikanska administrationen bedriver en aggressiv kamp mot domstolens möjligheter att fungera. Så har t.ex. USA:s senat den 7 december 2001 antagit en lag vars innehåll är att ICC skall bekämpas med alla tillgängliga medel och ger USA:s president rätt att t.o.m. använda militära medel mot domstolen om någon amerikansk medborgare skulle ställas inför rätta. Den svenska tystnaden om denna skandalartade inställning är feg och undfallande.

Under rubriken *Globala styrformer inklusive FN:s roll* resonerar utskottet om olika förslag för att stärka den globala styrningen av internationell ekonomi, däribland förslaget från Carlsson – Ramphal-rapporten om inrättandet av ett ekonomiskt säkerhetsråd i FN. Vänsterpartiet anser att detta förslag borde ha fått en väsentligt mer positiv behandling av utskottet än den till intet förpliktigande formuleringen om att Sverige är berett att diskutera sådana förslag konstruktivt.

Utskottet påstår att ensidiga handelsliberaliseringar på lång sikt befrämjar tillväxt och välfärd men att det kan uppstå övergångsproblem. Detta påstående är diskutabelt. Att tala om övergångsproblem är att alltför lättvindigt förbigå stora konkreta svårigheter. Formuleringen kan uppfattas som att utskottet anser att ensidiga avregleringar av u-länders tullar automatiskt skulle ge positiva välfärdseffekter, trots att OECD-länderna har kvar tullar och handelshinder för att skydda egen produktion. Därmed minskar kraften i de nödvändiga kraven, på till exempelvis USA, att avskaffa tullar och rätta sig efter WTO:s regler eller på EU att avveckla sin skandalösa jordbrukspolitik. Sanningen är nog snarare att likvärdiga villkor i världshandeln befrämjar rättvisa och tillväxt. Med detta synsätt blir det naturligt att ställa krav främst på den rika världen att ta sitt ansvar för att fattiga länder skall få tillgång till världsmarknaderna samtidigt som exploateringen av råvarumarknader i u-länderna måste minska.

Sammanfattningsvis anser Vänsterpartiet att det är viktigt att problematisera frågorna om den så kallade globaliseringens effekter på en rad områden. Till de problem som sorgfälligt undviks i betänkandet hör den skeva maktfördelningen mellan fattiga och rika på världsnivå. Förslag till eller ens tankar om hur fattiga länder skall kunna bryta sig ur beroendet av multinationella storföretag lyser med sin frånvaro. USA:s ställning som enda kvarvarande supermakt analyseras knappast alls. Därmed har utskottet också missat en möjlighet att föreslå åtgärder för att komma till rätta med det avgörande problemet med dagens internationaliserade värld, nämligen hur fattiga människor och deras regeringar skall få ett större inflytande över handel och ekonomi.

6. Skuldfrågor och Frågor i övrigt rörande globalisering (punkterna 2 och 4, motiveringen)

av Holger Gustafsson och Jan Erik Ågren (båda kd).

Ställningstagande

En global värdegrund, baserad på mänskliga rättigheter och demokrati, betonas starkt av utskottet. Det ligger väl i linje med kristdemokratiska idéer. I stort sett är det också en klok och balanserad syn på framtiden som präglar utskottets betänkande. Det är viktigt att se både hoten och möjligheterna i globaliseringen.

Kristdemokraterna vill lyfta fram förvaltar­skapstanken i globaliseringsdebatten. Vi människor har ansvaret att förvalta det kulturella, ekonomiska, sociala och miljömässiga arvet så att det kommer framtida generationer till del. Förvaltar­skapstanken, tillsammans med tron på varje människas unika värde, förpliktar till en aktiv globaliseringspolitik. Det räcker alltså inte att förlita sig på de globala marknadskrafterna. De måste ledas i rätt riktning. Vi måste förhindra slöseri och resursförstö­ring genom att skapa en avsevärt större långsiktighet i ekonomin och politiken, liksom i människors livsstilar. Samtidigt måste vi utnyttja den globala ekonomins möjligheter för världens fattiga.

Det finns en risk med att överdriva globaliseringens betydelse. En vanlig uppfattning är att globaliseringen gör politiker maktlösa och att det bara gäller att anpassa sig fortast möjligt. Kristdemokraterna tror på politikens möjligheter att påverka utvecklingen till det bättre. Globaliseringspolitiken måste inriktas på konkreta problem i stället för att bara hylla eller förkasta utvecklingen. Det finns ett antal sådana problem som Sverige bör ägna mer kraft åt i framtiden.

Globala styrformer, inklusive FN:s roll

Över huvud taget är det nödvändigt att se över arbetsformerna i FN-systemet. Tyvärr fungerar FN-organen långtifrån alltid på ett godtagbart sätt, utan brister i effektivitet, kompetens, kontroll och insyn. Särskilda problem gäller organisationskultur, personalpolitik och styrelseformer samt relationerna med

det civila samhället, näringslivet och forskningen. Det är nödvändigt att Sverige aktivt verkar för effektivitetsreformer inom FN på alla dessa områden.

Globalisering och fattigdomsbekämpning

När det gäller Sveriges politik för global utveckling måste den enskilda människan, hennes värdighet och rättigheter alltid komma först. Så har långtifrån alltid varit fallet. Ibland blir floran av målsättningar och angelägna biståndsinsatser så stor att prioriteringen blir fel, trots att fattigdomsbekämpning alltid måste vara mångfasetterad. Vi förespråkar en "trappstegsmodell" i utvecklingssamarbetet, där utvecklingsländer, som ett första steg, måste respektera mänskliga rättigheter och demokratins principer. Med detta som grund kan fungerande statsstyrning, institutioner och en rättsstat byggas upp och korruptionen bekämpas. Med dessa förutsättningar finns en större potential för ekonomisk utveckling och handel.

Ett problem för de fattiga länderna är att de lider brist på kompetent, välutbildad arbetskraft. Samtidigt blir kunskap en allt viktigare produktionsfaktor och därmed avgörande för ekonomisk utveckling. Situationen förvärras när u-länder upplever s.k. "brain drain", alltså att de välutbildade söker arbete i och flyttar till västvärlden. Även om en del av denna arbetskraft senare återvänder till sitt hemland, med värdefulla erfarenheter och vidareutvecklad kompetens att dela med sig av, måste Sverige och EU-länderna aktivt underlätta att så sker. EU-länderna bör tillsammans utarbeta en strategi för återvändande, i samarbete med ursprungsländerna.

Resurser för utveckling

Kristdemokraterna tror inte på en s.k. Tobinskatt, som sannolikt skulle motverka sitt syfte. Vi inser värdet av en välfungerande internationell valutahandel, inte minst för fattiga länder. Tobinskatten har utretts grundligt vid flera tillfällen och bör därför avvisas. För att undvika valutachocker bör man i stället stärka regler och öppenhet på finansmarknaderna, främst i u-länderna. En större långsiktighet i ekonomins funktionssätt är dock eftersträvarvärd. Andra sätt att "kyla ned" de snabba klippens tänkande inom den globala ekonomin bör diskuteras.

Globalisering och frihandel

Det är mycket glädjande att utskottet kan enas om frihandelns betydelse och om att Europeiska unionen måste öppna sina gränser gentemot u-länderna. Vi anser dock att det s.k. "Everything but Arms"-beslutet bara är ett första steg, som lämnar mycket övrigt att önska. För det första undantas viktiga råvaror som socker, bananer och ris. För det andra förbehåller sig EU rätten att göra undantag om den inhemska produktionen skulle hotas på något sätt. Det finns också andra problem för u-ländernas export till den rika världen, exempelvis reglerna om ursprungsmärkning.

Kristdemokraterna delar utskottets positiva syn på nya WTO-förhandlingar och en möjlig ”utvecklingsrunda” med de fattiga ländernas behov i centrum. I den kommande handelsrundan är det främst EU, USA och andra industrialiserade länders sak att avlägsna handelshinder. Men detta kommer att möta stort motstånd. En särskilt viktig fråga är att u-länderna måste ges möjlighet att gradvis öppna sina marknader i takt med sina egna villkor. Erfarenheten visar att en alltför snabb liberalisering av t.ex. jordbruksområdet kan slå hårt mot de fattiga på landsbygden. Sverige måste ge u-länderna stöd för handelsfrihet i detta avseende.

Dock är det viktigt att peka på de positiva ekonomiska effekter som blir följden när man sänker de egna handelshindren. I den globaliserade ekonomin blir också handeln mellan u-länder, och den regionala frihandeln, allt viktigare. EU är en föregångsregion i detta avseende. Regionala frihandelsavtal och samarbetsorganisationer mellan regioner i fattigare delar av världen bör uppmuntras.

Skuldfrågor

Skuldbördan måste lätta. Ett fortsatt arbete med skuldavskrivningar är nödvändigt för att u-länderna inte skall bindas fast i fattigdom och ohållbara statsfinanser. Men en helt kravlös avskrivning skulle sannolikt bara förvärra situationen. Skuldavskrivningen måste ske under godtagbara former så att länderna i fråga tar sitt ansvar för en sund ekonomisk politik och visar respekt för demokrati och rättsstat.

Globalisering och ekologiskt hållbar utveckling

En avgörande aspekt av globaliseringen som berörs kortfattat i betänkandet gäller de globala miljöhoten. Den expanderande internationella ekonomin utvecklas i dag i en riktning som är allt annat än hållbar. Problemen kommer att förvärras i takt med att fler u-länder uppnår ekonomisk utveckling. Risken för katastrofer som följd av klimatförändringar är överhängande, speciellt på södra halvklotet. Förbrukningen av jordens naturresurser, skogsskövlingen, vattenbristen m.m. minskar också det s.k. miljöutrymmet för människor i de fattiga länderna. Lösningen kan självfallet inte ligga i att förvägra de fattiga länderna den utveckling vi åtnjuter.

I stället handlar det om att hjälpa u-länderna att komma förbi de mest nedsmutsande och resursförbrukande stadierna som vi haft i vår egen utveckling. Det kan göras genom export av moderna tekniker, även genom biståndet, samt genom att u-länderna får politisk hjälp med att utveckla en hållbar samhällsstyrning. Sverige har kommit en bit på väg med att integrera miljötänkande i sitt bistånd, men ännu återstår mycket att göra. I-länderna måste ta sitt ansvar och utveckla den kunskap och teknik som krävs för att skapa en mer hållbar ekonomi samt hjälpa till att överföra dessa färdigheter till u-länderna. Formerna för detta bör utredas.

Internationell miljöförvaltning

Det kan också krävas nya finansieringsformer. Här kan man utnyttja begreppet globala allmännyttor (global public goods) som ett sätt att beskriva de internationella insatser som måste genomföras, vid sidan av det ordinära biståndet, eftersom de är en angelägenhet för oss alla. Det gäller inte minst miljöinsatser, men också t.ex. kampen mot epidemier. I finansieringen av globala nyttigheter måste näringslivet ges möjlighet till en aktiv roll. Formerna för finansiering och hantering av globala nyttigheter bör utredas i den kommission inom FN som upprättades i samband med Monterreytoppmötet. Det krävs också ett förbättrat globalt samarbete på miljöområdet för att stärka det ramverk av spelregler som behövs. En möjlighet är att skapa en ny global miljöorganisation som ersättare till UNEP, med ansvar att bl.a. kontrollera de internationella miljökonventionernas efterlevnad.

7. Skuldfrågor och Frågor i övrigt rörande globalisering (punkterna 2 och 4, motiveringen)

av Marianne Andersson (c).

Ställningstagande

Centerpartiets politik strävar efter att möjliggöra för enskilda människor, länder, grupper av länder, regioner och det globala samfundet att ta ansvar för sig själva och vår gemensamma värld. Vi utgår från idén om livskraft – tron på människors förmåga att skapa själva, bara de får rätt förutsättningar. Det förutsätter ett långtgående självbestämmande – människors möjligheter att ta ansvar, enskilt och tillsammans. Det ger också grunden för ökad livskvalitet. Vi vill i vår politik verka för lika villkor för människor att själva och tillsammans ta ansvar för sin framtid. Detta gäller lika mycket i vårt internationella arbete.

Problemet med globaliseringen är inte att den är för omfattande utan att alltför många i dag inte får del av den. Om globaliseringen inte blir bra för alla kommer den snart inte att bli bra för någon. Bristen på självbestämmande och lika villkor bland människorna i u-länderna är enorm. I dag tenderar klyftorna mellan rika och fattiga att öka. Enbart marknadskrafter kan inte lösa de grundläggande orättvisorna. Ett starkare internationellt, politiskt, ekonomiskt och etiskt ramverk som prioriterar både ekonomisk och mänsklig utveckling behövs.

Vi delar i allt väsentligt det som kommer till uttryck i detta betänkande men vill lyfta fram några frågor.

Skuldfrågor

Ett av de svåraste hindren för utveckling av de fattigaste länderna är de enorma skuldbördorna som i många fall härrör ända från 1970- och 1980-talen. Lån har tagits och givits på ett lättvindigt sätt och som i de flesta fall

inte kommit landets invånare till del utan försvunnit i en diktatorisk och korrumperad statsledning och till storskaliga projekt som ofta misslyckats. Det kan inte vara rimligt att de fattigaste människorna i dag återigen skall betala för sina ledares dåliga ledning och världssamfundets lättsinniga långivning. Det s.k. HIPC-initiativet för skuldavskrivning måste fullföljas och påskyndas. Huvuddelen av lånen borde skrivas av direkt eftersom den stora majoriteten HIPC-länder inte klarar att fullfölja sina åtaganden.

Skuldavskrivning bör erbjudas till de länder som uppfyller villkoren om demokratiska och stabila ekonomiska reformer. Endast då kan skuldavskrivningen medverka till verklig utveckling.

Livsmedelssäkerhet och jordbrukshandel

För att de fattiga länderna skall komma ur fattigdomsfällan är jordbruket och livsmedelproduktionen avgörande. Undersökningar visar att jordbrukstillväxt minskar fattigdomen kraftigt. En fundamental förutsättning för utveckling är tillgång till mat, ingen utveckling sker på tom mage. Nationell självförsörjning med baslivsmedel är en förutsättning för växande ekonomisk stabilitet, ökande kapitalinflöde och decentraliserad ekonomisk tillväxt. Hittills har detta uteblivit främst därför att ländernas egen jordbrukspolitik varit så oförmanlig för lantbruket. Det handlar bl.a. om interna handelsregler, beskattning, kunskapsbrist, oklara ägandefrågor, bristande transportmöjligheter och ett ointresse för att utveckla livsmedelsproduktionen. Ett annat hinder är handelshinder mellan grannländer som hindrar handel med jordbruksprodukter i närområdena. Vi bör i vårt utvecklingssamarbete och i aktuella internationella forum lägga större vikt vid livsmedels- och jordbruksfrågorna parallellt med att vi är pådrivande inom EU för att i WTO-rundan arbeta för att minska i-ländernas jordbrukspolitiska avskärmning från världsmarknaden.

Handel och miljö

Jordbrukares rättigheter att spara, återanvända, byta eller sälja utsäde från sin egen skörd inskränks i varierande grad både av patent och av växtförädlingsrätt. Det är troligt att en ökad användning av immaterialrättsskydd på utsäde i många fall kommer att innebära att valmöjligheterna för jordbrukare i u-länder minskar, samtidigt som deras kostnader ökar till en nivå som kan ha direkt inverkan på livsmedelssäkerheten. Som regel är u-ländernas bönder delvis beroende av marknaden för att förnya sina förråd av utsäde. Endast i vissa områden och för ett begränsat antal grödor finns fortfarande fungerande traditionella system för gårdsbaserad utsädesförvaltning och utsädesförädling som erbjuder ett komplett alternativ till kommersiellt utsäde. Vanligtvis förlitar sig jordbrukarna på en kombination av båda systemen. Därmed är rätten att återanvända och vidareutveckla kommersiellt utsäde avgörande för stabiliteten i deras produktionssystem.

En underkommission till FN:s kommission för mänskliga rättigheter har noterat att det finns möjliga negativa konflikter mellan TRIPS och de mänskliga rättigheterna. En sådan konflikt berör just patentering av genetiskt förändrade organismer och växtsortskydd och rätten till mat, liksom ursprungsbefolkningars och lokala samhällens minskade kontroll över sina egna genetiska resurser, naturresurser och kulturella värden (UNHCR, 2000).

I takt med att alltfler utsäden patenteras eller skyddas av växtförädlingsrätt hotas böndernas rätt att spara, byta eller sälja sina fröer. Det finns exempel på detta från olika delar av världen. Patentsystemet bidrar till att växtförädlingsarbetet koncentreras till ett fåtal transnationella företag, som framför allt satsar på de stora, kommersiella grödorna.

Den optimala immaterialrättsliga strategin för u-länderna är sannolikt densamma som i-länderna använde under sin industriella utvecklingsprocess – ett gradvis uppbyggande av immaterialrätten utifrån erfarenheter och frivilligt samarbete. Detta är precis den strategi som TRIPS inte tillåter. Miniminormen är redan fastställd till i-ländernas nuvarande, höga, skyddsnivå. Det utrymme för experimenterande med olika nivåer och former av skydd som funnits under denna nivå är inte längre tillgängligt.

8. Skuldfrågor och Frågor i övrigt rörande globalisering (punkterna 2 och 4, motiveringen)

av Elver Jonsson (fp).

Ställningstagande

Mål för fattigdomsbekämpningen

I dagens värld försöker 1,2 miljarder människor varje dag överleva på 10 kr eller mindre, som alltså skall räcka till mat, bostad, kläder, barnens skolgång m.m. I FN:s terminologi kallas det att de lever i absolut fattigdom. Även om det inte är lätt, går det att göra sig en föreställning om vilka umbäranden detta måste innebära. 800 miljoner människor bedöms svälta. FAO har satt upp målet att svälten i världen skall halveras till år 2015. I den s.k. millenniedeklarationen som världens ledare antog i New York i september år 2000 talas om att både antalet svältande och antalet i absolut fattigdom ska halveras till år 2015. Vissa framsteg har också gjorts vad gäller kampen mot svälten. Nettominuskningen av svältande de senaste fem åren är 40 miljoner. Med den takten kommer halveringsmålet inte att nås år 2015 utan först omkring år 2050. Det är inte acceptabelt. Världens livsmedelsproduktion kan i dag försörja världens befolkning. Det är fullt möjligt att nå delmålet om en halvering långt tidigare.

Världens ledare bör även enas om ett mål för när svälten skall vara utradad från jordens yta. Ett sådant mål borde vara år 2020. Ett djärvare mål för svält- och fattigdomsbekämpningen än det som fanns i millenniedeklarationen kan nås med ökad frihandel i kombination med substantiella löften om ett

ökat resursflöde till u-länderna. Sverige skall gå i spetsen för en generös biståndspolitik. Folkpartiet liberalerna vill därför se en kraftfull satsning på bistånd de kommande åren. Vi menar att enprocentsmålet bör vara återställt inom en treårsperiod. Till skillnad från regeringen och dess samarbetspartier har vi en konkret tidsplan för detta. EU är i dag, genom den egna budgeten och varje enskilt medlemslands eget bidrag, den största biståndsgivaren i världen. Men EU kan mera och bättre. Med politisk vilja och ledarskap bör alla EU:s nuvarande medlemsländer kunna nå upp till FN:s biståndsmål om 0,7 % av BNI också det inom tre år. Vidare anser vi att EU:s linje bör vara att det samlade biståndet i världen snabbt bör öka med 30 %. OECD-ländernas samlade bistånd uppgår för närvarande till cirka 600 miljarder kronor årligen. Vårt förslag skulle alltså innebära ytterligare 180 miljarder kronor. I sammanhanget bör diskuteras om inte FN:s biståndsmål om 0,7 % av BNI bör höjas.

Skuldfrågor

Omfattande skuldlettningar är möjliga och realistiska och skulle på flera sätt bidra till att förbättra situationen för de fattiga länderna. Betydligt större satsningar bör således göras för att skriva av de allra fattigaste ländernas skulder. Folkpartiet liberalerna har därför för innevarande budgetår anslagit ytterligare 700 miljoner kronor utöver regeringens, Vänsterpartiets och Miljöpartiets majoritetsförslag till skuldavskrivningar och ekonomiska reformer.

I dag lever över 2 miljarder fattiga människor i länder som är svårt skuldsatta. Tillsammans betalar dessa länder dagligen av ca 59 miljoner dollar av sina skulder till rikare länder. För många länder innebär det att mer pengar går åt till skuldavbetalningar än till sjukvård och utbildning. En stor del av dessa skulder kommer från lån som gavs från i-länder och internationella institutioner redan på 1970-talet. Det är orimligt att svårt skuldsatta u-länder fortfarande tvingas betala av dessa lån. Det internationella initiativet för de fattigaste och mest skuldyngda länderna, det s.k. HIPC-initiativet (Heavily Indebted Poor Countries), måste påskyndas och fullföljas. Huvuddelen av lånen borde skrivas av direkt, eftersom den stora majoriteten av HIPC-länderna inte klarar av att fullfölja sina åtaganden. Faktum är att en betydande del av de räntor som betalas i dag finansieras genom bistånd.

Skuldavskrivningar måste givetvis förses med villkor för demokratiska och ekonomiska reformer. Folkpartiet liberalerna kan t.ex. inte acceptera att skulder avskrivs till icke demokratiska länder som är ovilliga att genomföra demokratiska och ekonomiska reformer. Det skulle enbart gynna elit och korruption. Utan reformer kommer länder aldrig att kunna ta sig ur den skuldfälla de hamnat i.

Tobinskatten

Utskottet tar upp frågan om den s.k. Tobinskatten som ett sätt att öka stabiliteten i det internationella finanssystemet och att hantera eller finansiera växande globala utmaningar. Folkpartiet liberalerna menar att det inte är brist på skattebaser eller ens skatteinkomster som hämmar de rikare ländernas u-landsbistånd. Det är kort och gott brist på politisk vilja. Om det finns en genuin vilja att öka de internationella solidaritetsinsatserna är det naturligtvis möjligt att åstadkomma det, utan att uppfinna en ny skattekölla. Höjt bistånd är den viktigaste insatsen. Däremot finns det skäl att kontinuerligt diskutera om de olika objekt som beskattas är de rätta och om fördelningen mellan olika objekt är optimal.

Folkpartiet liberalerna – och också andra liberala partier i världen – har fört fram idén att utsläpp av s.k. växthusgaser, i första hand koldioxid, är en skattekölla som borde beskattas hårdare, i syfte att på sikt minska användningen av fossila bränslen. Om en global koldioxidskatt infördes skulle den möjliggöra en skatteväxling i minst samma storleksordning som Tobinskatten. Om man tror att skattehöjningar är nödvändiga för att öka biståndet skulle en sådan alltså räcka till minst lika mycket bistånd som Tobinskatten. Det finns således fler sakliga skäl att införa en global koldioxidskatt, än att införa en Tobinskatt.

Enligt Folkpartiet liberalernas uppfattning är införandet av en s.k. Tobinskatt inte heller en åtgärd som skulle öka stabiliteten på de internationella finansmarknaderna. Däremot skulle den ha ett antal skadliga verkningar. Så gott som alla utvärderingar visar att Tobinskatten inte skulle förhindra akuta finans- och valutakriser.

Införandet av en Tobinskatt riskerar att framför allt drabba u-länderna, dvs. de länder som skattens förespråkare påstår sig vilja hjälpa. Inför man en skatt på valutatransaktioner innebär det med största sannolikhet stigande kapitalkostnader och en minskad tillgång på kapital, vilket framför allt skulle drabba u-länderna eftersom de många gånger är den mottagande parten vid transaktioner av investeringskapital.

9. Frågor i övrigt rörande globalisering (punkt 4, motiveringen)

av Marianne Samuelsson (mp).

Ställningstagande

Utredning om internationell miljödomstol m.m.

Det står klart att FN på något sätt måste ta ett grundligare grepp om frågan hur en enhetligt god internationell miljörettslig praxis skall kunna åstadkommas. Miljöpartiet menar därför att Sverige bör trycka på för att en internationell utredning bör tillsättas som undersöker i vilken instans de internationella miljörettsliga tvistefrågorna slutligen bör lösas. Måste det kanske till någon

typ av instansordning för internationella miljörättsliga tvister för att skapa förutsättningar för en rättssäker utveckling av rättsområdet? Viktiga frågor för en sådan instans skulle kunna bli t.ex. hur den internationella miljörätten skall tolkas i en krigssituation. Såsom Miljöpartiet i tidigare motioner påpekat är t.ex. tillgången till sötvatten en viktig fråga både miljö- och säkerhetspolitiskt. Bör detta föranleda några principiella ställningstaganden av en internationell domstol? Om så är fallet framstår det som ytterst väsentligt att praxis rörande frågan är enhetlig. Att folkrätten på detta område utvecklas på ett rättssäkert sätt är alltså ur miljörättslig synpunkt av största vikt. Och det är bråttom, för utvecklingen av den internationella miljörätten går mycket fort. Sverige vill ofta framstå som ett land som tar de ekologiska utmaningarna på allvar. Detta har under många år varit den svenska regeringens framtoning internationellt.

Miljöpartiet menar därför att regeringen bör utarbeta ett förslag till hur en ovan beskriven internationell utredning skulle arbeta och var inom FN-systemet den skulle finnas. Miljöpartiet anser att den svenska regeringen på detta sätt aktivt bör driva frågan om en rättssäker och miljöinriktad instans för lösande av internationella miljörättsliga och därtill kopplade folkrättsliga tvister.

7 Förteckning över behandlade förslag

7.1 Motioner från allmänna motionstiden 1999/2000

1999/2000:U217 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att stärka de små och fattiga ländernas förhandlingsposition när det gäller internationell handel,

1999/2000:U218 av Marianne Andersson och Åsa Torstensson (c):

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige i WTO-förhandlingarna skall arbeta för livsmedelssäkerhet i u-länderna,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige i WTO-förhandlingarna och inför WTO:s ministermöte arbetar för att EU skall stödja de krav som lagts fram av u-länder om en förlängning av implementeringstiden för TRIPS 27.3 (b) till fem år efter det att översynen av artikeln är avslutad.

1999/2000:U220 av Bo Lundgren m.fl. (m):

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att EU:s förhandlingsbud inför millennierundan bör vara att avskaffa industritullarna till i-länderna och anta en bindande plan för övergången till en fri marknad för jordbruksprodukter,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om elektronisk handel,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige inom EU skall verka för en transatlantisk gemensam marknad.

1999/2000:U643 av Karl-Göran Biörsmark m.fl. (fp):

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Kinas medlemskap i WTO,

1999/2000:N382 av Yvonne Ruwaida och Mikael Johansson (mp):

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige inför WTO:s ministermöte och kommande förhandlingsrunda i WTO skall arbeta för att EU skall stödja de krav som framlagts av u-länder om en förlängning av implementeringstiden för TRIPS 27.3 (b), till fem år efter det att översynen av artikeln är avslutad,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige skall arbeta för att UPOV91 inte införlivas under TRIPS 27.3 (b), utan stödjer u-ländernas krav på att utveckla sui generis-system som garanterar staternas, de lokala samhällenas och böndernas rättigheter till biologisk mångfald och traditionell kunskap.

7.2 Motioner från allmänna motionstiden 2000/01

2000/01:U204 av Gunnar Hökmark (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om etablerandet av ett internationellt institut för forskning och opinionsbildning om den fria handelns betydelse.

2000/01:U206 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

38. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över regeln om ursprungsland.

2000/01:U213 av Marianne Andersson m.fl. (c):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att u-länderna måste göra sina investeringsförhållanden attraktiva.

22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall satsa på analysstöd och tekniskt stöd för att förbättra u-ländernas kapacitet att delta i och inför multilaterala handelsförhandlingar samt anslutning till WTO.

2000/01:U216 av Alf Svensson m.fl. (kd):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett ökat samarbete med svenska multinationella företag för arbetsvillkor, spridande av mänskliga värden och främjandet av rättigheter.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om partnerskap med privata företag för att öka IT-investeringar till de fattigaste länderna.

2000/01:U217 av Holger Gustafsson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utveckla bättre relationer med näringslivet och organisationer för internationell samverkan.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör anta EU-kommissionens plan om tullfrihet för i princip samtliga varor gentemot de 48 fattigaste länderna.

7.3 Motioner från allmänna motionstiden 2001/02

2001/02:U216 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om den avgörande roll marknadsekonomi, äganderätt, rättsstat och demokrati spelar för att bryta fattigdomen i utvecklingsländer.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om vikten av en bistånds- och utrikespolitik inriktad på att sprida respekt för demokrati och mänskliga rättigheter för att öka välståndet i världen.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om vikten av en bistånds- och utrikespolitik inriktad på att sprida

respekt för demokrati och mänskliga rättigheter för att stoppa kriget i världens fattiga regioner.

2001/02:U221 av Helena Bargholtz (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i högre grad bör stödja fattiga länder, såväl ekonomiskt som juridiskt, för att dessa skall kunna stärka sina förhandlingspositioner inom WTO.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom olika internationella forum, såsom EU och OECD, bör verka för att stöd syftande till att stärka fattiga länders förhandlingsposition inom WTO ges högre prioritet.

2001/02:U229 av Marianne Andersson m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall i biståndsarbetet stödja u-länderna med kunskap och kompetens i WTO-förhandlingarna.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall medverka till en bättre handelspolitik inom och mellan u-länderna.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Världsbanken och IMF måste fortsätta utvecklingen mot större hänsyn till humanitära, sociala och kulturella aspekter.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ökade investeringar i utvecklingsländernas sociala och ekonomiska infrastruktur.

31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om FN:s roll som koordinator för olika biståndsgivare.

2001/02:U231 av Alf Svensson m.fl. (kd):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att arbeta fram strategier och handlingsplaner för att undvika en fortsatt "brain drain" i de fattigaste länderna.

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att öka satsningarna i det internationella samfundet för skuldavskrivningar för de allra fattigaste länderna.

2001/02:U234 av Holger Gustafsson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen inom EU och i WTO-förhandlingarna skall arbeta för att eliminera handelshinder för u-ländernas export till i-länder.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen inför globala handelsavtal skall ställa krav på att u-länder tillåts att gradvis öppna sina marknader i takt med sina egna villkor.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att WTO:s regelverk måste göras förenligt med en socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbar utveckling.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om stöd till u-ländernas handelspolitiska förmåga, exempelvis genom en typ av rättshjälp inom WTO.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skall förhandla fram arbetsformer för ökad öppenhet inom WTO, samt lägga vikt vid en dialog med det civila samhället.

2001/02:U300 av Bo Lundgren m.fl. (m):

23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom FN:s ram bör verka för att få till stånd begränsningar av koldioxidutsläpp.

2001/02:U304 av Marianne Andersson m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det inte finns anledning för rika länder att upprätta handelshinder.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör arbeta för en fortsatt utveckling av Global Compact för världens företagsledare.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka FN:s och FN-organens effektivitet och roll för att lösa de stora globala överlevnadsproblemen.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fattiga länders näringslivsutveckling.

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att arbetet i WTO skall bidra till tillväxt och sysselsättning, hållbar utveckling, ekonomisk utveckling i fattiga länder samt demokrati och säkerhet.

2001/02:U311 av Göran Lenmarker m.fl. (m):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige måste värna frihandeln genom att inom EU och WTO ständigt arbeta för lägre tullar och avskaffande av handelshinder.

15. Riksdagen tillkännager för regeringen vikten av att satsa på good governance.

16. Riksdagen tillkännager för regeringen betydelsen av en koherent politik för att utrota fattigdomen.

2001/02:U323 av Marianne Samuelsson m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att alla olösta frågor från Riokonferensen 1992 måste överföras till bindande resolutioner senast under Johannesburgkonferensen 2002.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka för att FN-organens rättsliga och administrativa kompetenser måste förstärkas för att kunna garantera ett globalt styrelseskick för hållbar utveckling.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall ta initiativ till att föra in miljöklausuler i internationella handelsavtal.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige utvecklar strategier för implementering, finansiering och uppföljning av internationella miljöavtal på global och lokal nivå.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige verkar för att internationella miljööverenskommelser skall tas in i WTO:s regler.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka för att implementera GEF som global miljöstyrning.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om det globala Agenda 21-arbetet och hur Agenda 21 skall utvecklas i framtiden.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hur Sverige skall följa upp arbetet med konventionen om biologisk mångfald både nationellt och internationellt.

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka för att internationella handelsavtal skall underställas FN-konventionen om biologisk mångfald.

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka för att FSC:s certifieringssystem förankras i den internationella skogskonventionen.

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige särskilt skall uppmärksamma tillgång till rent vatten som det mest akuta miljöproblemet.

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör arbeta för en allmän avskrivning av utvecklingsländernas offentliga skulder till staten, Internationella valutafonden och Världsbanken.

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör arbeta för att marknaderna i de rika länderna öppnas för de fattiga ländernas produkter, inklusive jordbruks- och textilprodukter.

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör ta initiativet till en global diskussion om rättvist miljöutrymme, faktor tio och gröna nyckeltal.

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige initierar en utredning inom FN som tar fram förslag till en enhetlig internationell miljörättslig praxisutveckling.

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige aktivt bör driva frågan om en rättssäker instans för att lösa internationella miljötvister.

2001/02:U328 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om globalisering och utveckling.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett program för ökat ekonomiskt välbefinnande och minskad fattigdom.

23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökade satsningar på skuldavskrivningar och ekonomiska reformer.

29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om UNHCR:s betydelsefulla roll i arbetet med att hjälpa flyktingar runt om i världen.

34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inom EU avskaffa handelshinder på jordbruks- och tekoprodukter.

2001/02:U347 av Ana Maria Narti m.fl. (fp):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbetet för förbättringar i de fattiga länderna.

2001/02:MJ337 av Agne Hansson m.fl. (c):

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen måste arbeta integrerat och trycka på andra länder att uppfylla sina löften från Riokonferensen.

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige måste vara pådrivande för fortsatt internationellt samarbete kring frågor som rör ozonskiktets bevarande.

2001/02:MJ527 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen skall verka för att EU:s politik skall ha som mål att den export som sker från u-länder till Europa i första hand är förädlade produkter och inte råvaror, för att på så sätt underlätta en utveckling i de livsmedelsexporterande u-länderna.

2001/02:N375 av Marianne Samuelsson m.fl. (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att "biopiracy" – privatisering, patentering och kommersialisering av gener – borde tas upp i FN utifrån hållbar utveckling och säkerhet.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Tobinskatt.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett globalt ekonomiskt säkerhetsråd bör inrättas inom ramen för FN.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ekonomisk och politisk makt måste demokratiseras genom en omfattande decentralisering och en självtillitsstrategi.